

"אחרי מות - קדושים"
מתוך "ליקוטי שמואל"
מלקט ועורך : ש. אייזיקוביץ
eisikovits1@gmail.com

אחרי מות

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיִּמְתְּנוּ" (טז א) ("מקדש הלוי")

מדוע ראתה התורה לפתוח את הפרשה המדברת על יום הכיפורים במיתתם של שני בני אהרון?!

רש"י מבאר בעקבות מדרש רבה והתנחומא: "אמר ר' חיא בר אבא: באחד בניסן (ביום הקמת המשכן) מתו בניו של אהרון, ולמה מזכיר מיתתם ביום הכיפורים? אלא מלמד שכשם שיום הכיפורים מכפר, כך מיתת צדיקים מכפרת.

ומנין שיום הכיפורים מכפר? שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם.." (ויקרא טז, ל).

שואל בספר: "מקדש הלוי":

רק ביום הכיפורים מציין הקב"ה שהוא רק אחת בשנה: "וְהִיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטֹּאתֵם אֶחַת בַּשָּׁנָה..."

והירושלמי ביומא כח' מבאר: "וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה - אחת בשנה הוא מכפר ואינו מכפר שנים בשנה"

מדוע מייחד הקב"ה את יום הכיפורים כ"אחת" בשנה? הרי כל החגים הם אחת בשנה?! סוכות יש רק אחד ושבועות אחד וכן חג הפסח?!

והוא מבאר על פי דברי ספר ה"חינוך" (מצווה קפה): "שהיה מחסדי הא-ל על בריותיו לקבוע להן יום אחד בשנה לכפרה על החטאים עם התשובה שישובו, שאילו יתקבצו עוונות הבריות שנה שנה, תתמלא סאתם לסוף שנתיים או שלוש או יותר ויתחייב העולם כליה. על כן ראה בחוכמתו הקב"ה לקיום העולם, לקבוע יום אחד בשנה לכפרת חטאים לשבים, ומתחילת הבריאה ייעדו וקידשו לכך..."

אם כך מבאר "מקדש הלוי": הקב"ה מתחנן לפנינו שיום הכיפורים יהיה אחת בשנה... כדי שהוא לא יצטרך לעשות עוד יום כיפור אחד חלילה... ואיך הוא יעשה? כפי שפתחנו בדברי המדרש: שכשם שיום הכיפורים מכפר, כך מיתת צדיקים מכפרת.

אם הקב"ה רואה שנדרשת כפרה הוא לוקח את הצדיקים שבדור...

יוצא מכאן שאם חלילה נפטר צדיק במהלך השנה עלינו לפשפש איך היה נראה יום הכיפורים שלנו...

אחרי מות שני בני אהרן (טז, א) (רוני גולדברגר)

כיון ששמע איוב מיתת שני בני אהרן אמר: "אף לזאת יחרד לבי" (מדרש)

חכמינו אמרו, כי איוב נדון בייסורים על שום ששתק בעת שגזר פרעה להשליך את ילדי ישראל אל היאור, ולא מחה על כך. והנה, על חטאתם של נדב ואביהוא אמרו חכמינו: "היו

משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהו מהלכין אחריהם וכל ישראל אחריהם, אמר לו נדב ואביהו, אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור. אמר להם הקב"ה: נראה מי קובר את מי."

וקשה, אם נדב אמר זאת מדוע איפוא נענש אביהו? אלא מכאן אנו למדים, שהשומע דבר רע ואינו מוחה אלא שותק, הריהו ראוי לעונש.

ובכן, כיון ששמע איוב על דבר מיתת שני בני אהרן גם של אביהו למד מזה, שהעובר בשתיקה על דברים רעים נענש גם הוא מיד נחרד לבו, כי הבין שגם הוא צפוי לעונש על אשר שתק ולא מחה כנגד גזרותיו של פרעה.

אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו (טז,א)

על סיבת מיתתם של בני אהרן, מובא בגמרא (יומא נג ע"א): "לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן". ומה הייתה ההלכה שהורו: "אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצווה להביא מן ההדיוט."

ובספר "מרגניתא טבא" (דבריו מובאים בספר ילקוט האורים) באר את הדברים, על פי מה שידוע מדברי חז"ל, שיש ואדם החייב מיתה בידי שמים ובכל זאת הוא נצל בזכות זרעו או בזכות הבנים הטובים העתידים לצאת הימנו, או שכבר נולדו לו, ועליו לחנכם ולהכשירם לעתיד הגדול הצפוי להם. ואם כן, תמוה, מדוע משמים המיתו את בני אהרן, הלא היה להם להינצל בזכות זרע הצדיקים שעתיד לצאת מהם?

אלא, מובא בגמרא, (ערובין סג ע"א), שיהושע מת בלא בנים, מפני שהורה הלכה בפני משה רבו. אם כן, מאחר וזהו ענשו של המורה הלכה בפני רבו, שהוא מת בלא בנים, גם לנדב ואביהו לא היו אמורים להיות בנים, שהרי מורי הלכה בפני רבן היו, ולכן מתו בעצמם מיתה בידי שמים, כי לא היה זרע כשר עתיד לצאת מהם שבכחו להגן עליהם מפני המיתה.

בקרבנתם לפני ה' וימותו (טז - א') (סיפורי צדיקים, 201)

מסופר על הרה"ק בעל "תפארת שלמה" מראדומסק זיע"א שנסע פעם בחזרה מליזענסק לראדומסק, וצריך היה לעבור דרך קראקא. יצאו לקראתו חסידים ותלמידי חכמים שבקראקא והפצירו בו שיתעכב יום יומיים בעירם, והצדיק נעתר לבקשתם. כשהגיעו לאכסניה נוספו ובאו רבים מחשובי העיר להקביל פניו, ביניהם הגה"ק רבי שמעון סופר זיע"א אב בית הדין של קראקא. ה"תפארת שלמה" אמר לפניהם דברי תורה, ובתוך דבריו אמר בזו הלשון: כל צדיק שאינו ממשיך על ישראל שפע של ברכה ופרנסה ועשירות, אינו צדיק כלל ואינו ראוי להיות מנהיגם של ישראל. וזהו פירוש דברי רבותינו בתלמוד (קידושין מ') על הכתוב "אמרו צדיק כי טוב" וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב? אלא טוב לשמים ולבריות הוא צדיק טוב, טוב לשמים ורע לבריות זה צדיק שאינו טוב, צדיק רע לבריות, היינו שאינו ממשיך על ישראל שפע של טובה ופרנסה. והמשיך בדבריו ואמר זה היה חטאם של נדב ואביהו שהסתפקו "בקרבנתם לפני ה'" בלבד, ולא השפיעו על ישראל שפע של פרנסה וטובה, ולכן "וימתו" לא היו ראויים להיות מנהיגי ישראל.

"בזאת יבוא אהרון אל הקודש" (טז ג) (הגאון מוילנא)

בתפילת שחרית של יום הכיפורים (ויש גם הנוהגים בתפילת המוסף) ישנה תפילה מיוחדת - פיוט הנקרא: "ונתנה תוקף" שחיברו רבי אברהם ממגנצא זצ"ל. בפיוט זה אנו אומרים: "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה".

תשובה - צום

תפילה - קול

צדקה - ממון.

"צום" בגימטרייה 136, "קול" גם הוא בגימטרייה 136 ו"ממון" בגימטרייה 136.

אם נחבר את שלשת המרכיבים של אלו המעבירין את רוע הגזירה נקבל את המספר 408

המילה "זאת" בגימטרייה שווה אף היא ל- 408

אומר הגאון מוילנא: "בזאת יבוא אהרון אל הקודש" אם יקיימו בני ישראל את שלושת הדברים הללו: תפילה, תשובה וצדקה כדבעי, הרי שכשיבוא הכהן הגדול ביום כיפור "אל הקודש" הוא מגיע ב- "זאת" הרי שמתכפרים עוונותיהם של עם ישראל.

זהו שאומרת התורה: "בזאת יבוא אהרון אל הקדש" עם תשובה, תפילה וצדקה מתקבלות ברצון.

זהו גם הרמז שבפסוק (תהלים כז, ג), "אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח", במלחמותיהם הקשות ביותר של שונאי ישראל נגדנו, הריני בוטח ב"זאת" - בשלושת הדברים צום, קול, ממון.

"כתונת בד קודש ילבש" (טזד) (מעין השבוע)

הסביר רבינו ה"אור החיים" הקדוש זצ"ל, שהכתוב בא להדגיש ולומר, שלא נחשוב שבגדי הכהונה הגדולה (חושן ואיפוד, המעיל ופעמוניו וציץ הזהב) הם שצריכים להיות של קודש, אבל הכתונת – שכל אדם לובשה – הרי היא לבוש בסיסי ויכולה להיות של חולין. לא כן, אלא הכתונת והמכנסיים, אף הם קודש. ומכאן נלמד, שלא רק מעשים נשגבים כתפילה ולימוד קודש הם, אלא גם מעשים בסיסים כאכילה ושתייה, שינה ומנוחה, שיחה ודיבור חייבים להיעשות בקדושה, בבחינת "כל מעשיך יהיו לשם שמים!"

והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו (טזו) (רוני גולדברגר)

ופירש"י מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו, והיינו אשתו.

ויל"ע דבשלמא כשאדם מתודה על עונותיו הרי זה 'יודוי', אבל כשמתודה על עונות של אחר מה שייך כאן וידוי, אדרבא לכאורה הוא 'לשון הרע' כשאומר שיש להם עונות, ומצינו בישיעה (ו, ה) שאמר בתוך עם טמא שפתים אנכי יושב, ואמרו עלה שהיה בזה חטא לשה"ר שהזכיר את עונות בני ישראל, ושם הוא חידוש, שכן אינו מפרט זאת על אדם מסוים אלא על

הכלל, ובתוך הכלל ודאי יש חטאים, ומ"מ הוי לה"ר, וכ"ש כשאומר על אדם מסוים שחטא דהר"ז לשה"ר.

וחזינן מכאן כשמזכירים חטא של אדם בכדי לבקש מחילה אין זה שייך כלל לדיני לשון הרע, ואדרבא כך הוא צורת בקשת המחילה.

והנה הדבר פשוט דגם אם הכה"ג יודע בעצמו או באשתו שלא חטאו בשנה זו, דהרי הוא צריך להתוודות, לפי שכגודל דרגת האדם כן הוא נתבע יותר. והרמב"ם כתב באגרת (נדפס בגליון המשניות אבות פ"ב מ"ח) שאילו ידע גודל חובתו היה רואה שכל יום עובר על כל המוזכר בווידוי ויותר מכך. ובשם האריז"ל אומרים שהווידוי הוא אף על מה שחטא האדם בגלגוליו הקודמים.

"וַנְתַּן אֶהָרֹן עַל-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, גְּרָלוֹת - גּוֹרֵל אֶחָד לֵה', וְגוֹרֵל אֶחָד לְעִזָּאזֵל". (טז ח)

בפרשת השבוע הקב"ה מצווה את אהרון לקחת שני שעירים זהים לחלוטין - על השעירים להיות דומים במראם (בצבעם), בגודלם ובדמיהם (בערכם הכספי), ויש לקנות את שניהם ביחד ולעשות גורל:

"וַנְתַּן אֶהָרֹן עַל-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, גְּרָלוֹת - גּוֹרֵל אֶחָד לֵה', וְגוֹרֵל אֶחָד לְעִזָּאזֵל. וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת-הַשְּׁעִיר, אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לֵה', וְעָשָׂהוּ, חֲטָאת. וְהַשְּׁעִיר, אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעִזָּאזֵל, יַעֲמֵד-חַי לְפָנָי ה', לְכַפֵּר עָלָיו--לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעִזָּאזֵל, הַמִּדְבָּרָה"

שעיר שהוא לה' היה נשחט במהירות וללא סבל, ואילו השעיר לעזאזל היה סובל מאד: המשלח חותך לשניים את הלשון של זהורית, וקושר חצי בין קרני השעיר וחצי על הסלע, ואז דוחף את השעיר מהצוק, והשעיר מתדרדר ומת - "ולא היה מגיע לאמצע ההר עד שהיה נעשה איברים איברים". נתן אהרון על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל (טז,ח)

רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל באר את עניין שעירי יום הכפורים, זה לה' וזה לעזאזל באופן הבא:

שעיר עזים אינו מסוגל, כידוע, לחשוב. אולם, הבה ננסה לצייר את מחשבותיו של השעיר לעזאזל, אלו היה חושב: "ראו נא את הקורה עמי ועם חברי! שנינו נולדנו באותו הכפר, ביחד גדלנו, וזה לצד זה יצאנו למרעה, אולם הוא אדוק ונבחר להיות לה', ואני נבחרתי לעזאזל.

"מה יצא לחברי מכך שנבחר לה'? הוא נשחט במהירות וכל האפשרויות נחסמו עבורו. ואני, לעומתו, עודני חי! ולא רק זאת, הביטו וראו: אותו אדם שעומד שם כבר מאתמול, ממתין במיוחד עבורי מיום האתמול, על מנת להוציא אותי לטיול מעניין... וגם גשר מיוחד בנו עבורי... עיני זוכות לראות עולם ומלואו, ואיני מסוגר לי בתוך ד' אמות כחברי האדוק".

תוך כדי הטיול עוצר השליח בעשרה מקומות ושליחים קבלו את פני האיש המשלח, והשעיר התענג על הכבוד הגדול שהוא זכה לו: כדי לפגוש בו על אם הדרך, לא התפללו אותם עשרה יהודים במניין ביום זה! "כל הטרחה המרובה הזו", המשיך לחשוב, "נועדה כדי שארגיש טוב... כמה חשוב אני בעיניהם ובעיני... כמה חבל שחברי האדוק לא זכה לכך"...

וכאשר מגיע השעיר לצלע ההר, נגלית למול עיניו התהום הפעורה והוא חושב לעצמו, "אח... איזה נוף עוצר נשימה", ומפליט: "חבל שלא הצטיידתי במצלמה... חבל שחברי נפטר כבר ואינו יכול להבין את מה שהפסיד" ... ובזאת עדיין לא מסתיימות הנאותיו הגדולות לשון של זהורית נקשרת לקרניו והשעיר מאושר על הכתר המהודר שניתן בראשו... ואינו יודע שכל הפעולות הללו מובילות אותו אל העזאזל, ובעוד רגע קט, כאשר ידחוף אותו השליח אחרנית אל התהום הנוראה ישברו בזו אחר זו כל עצמותיו... הוא יגיע אל השדים שבמדבר, לחלקו של הס"מ, ואלו חברו זכה להיות קרבן חטאת, דמו נשפך לפני ה' בקדש הקדשים!

תיאור ציורי זה הוא בבואה למתרחש בעולמנו: מביט אדם אל חברו האדוק ואומר: ראו נא, שנינו גדלנו יחד ואנחנו שווים במראה ובקומה. הוא דווקא בחור כשרוני... כמה חבל עליו! מסכן שכזה... הלך לישיבה... מה יצא לו מכך?!... ואני מאושר עד לב השמים! רכשתי השכלה וידע רב, אני משתכר בכל חדש משכורת עתק! כל מחמדי העולם פרושים לפני, הנוף שאני נחשף לו משכר ממש... טוב לי כל כך!...

אך הוא אינו יודע כי הדרך שהוא צועד בה מובילה אותו לריסוק עצמות, הוא הפוסע לעזאזל, ואלו חברו עולה ומתעלה לפסגות קדשה וטהר.

זהו שאומרים העם: "צוחק - מי שצוחק אחרון"...

"וְנָתַן אֱהָרֹן עַל-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, גִּרְלוֹת - גִּרְלוֹת אֶחָד לָהֶן, וְגִרְלוֹת אֶחָד לְעִזָּאֵל" (טז ח). (על התורה)

השווה הכתוב גורל לה' לגורל לעזאזל. על השעירים להיות זהים במראם (בצבעם), בגודלם ובדמיהם (בערכם הכספי), ויש לקנות את שניהם ביחד ורק אז לעשות גורל: הכיצד!?

ספר "על התורה" מבאר: שבאה התורה לומר לנו שיש המון פעמים העדפה של הדברים הגשמיים, על פני הדברים הרוחניים. לא פעם מעדיף האדם להשקיע בדירה מאות אלפי שקלים אך כשמיגיעים לרכישת מזוזות מחפש הוא את הזול והפשוט ביותר... הוא לא יתפשר על אביזרי הרכב היוקרתיים ביותר והחנות האמינה ביותר. אך כשיגיע לקנות תפילין הוא יסמוך לפתע על כל אחד ואף יתפשר על הפשוט ביותר...

כאן באה התורה לומר תשווה את הדברים שאין בהם ממש שהולכים לעזאזל = קורבן לעזאזל. אל הדברים שיש בהם חיי עולם הבא = שהם בחינת קורבן לה'...

סיפור מליצי ימחיש זאת היטב:

פעם אחד תרם 10 פעמים ח"י (= 180) לבית הכנסת. אמר לו אחד המתפללים תתרום פעם אחת מ"ת (= 440) עדיף יותר... הבה לא נהיה כאותם אלו שמפזרים ממונם לשטויות והבלים אך שתורמים 52 שקל לבית הכנסת וסופרים שאין בטעות חלילה 53 שקל...

"השוכן אתם בתוך טומאתם" (טז טז)

מבאר רש"י על פסוק זה: "אף על פי שהם טמאים שכינה בינהם"

מסופר שכשהגיע בפעם ראשונה הצדיק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא לעיר אחת. קיבלוהו בסבר פנים יפות שני בעלי בתים עשירים. כל אחד מהם רצה שהצדיק יבוא לביתו, וכך יצא מריבה ביניהם מי יזכה לארח את הצדיק... האחד היה מוכר כבעל גאווה ו"אפו מורם מעם" ואילו השני בעל ענווה אך אינו מדקדק כל כך במצוות. כל העיר התעניינה במי מהם יבחר הרב לקבוע את מעונו.

להפתעת כולם בחר הרבי להתארח בביתו של השני אף שאינו מדקדק במצוות. הידיעה הפליאה את החסידים ובחירתו של הרב עוררה "גלים" בקרב חסידיו. הרבי הרגיעם ואמר: על אלו שהם בעלי עבירה נאמר בפרשת השבוע: "השכן אתם בתוך טומאתם" למרות שהם טמאים שכינה ביניהם. ואם נאה לו להקב"ה להיות בתוכם בוודאי שגם לי נאה ויאה להיות עימם... אך על בעלי הגאווה אומר הקב"ה: "אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת". האם נראה לכם תלמידיי שממקום שהקב"ה מונע עצמו מלדור אלך אני לדור?!...

גם לימדם הצדיק שני דברים חשובים מאד בהנהגת ה':

1. הקב"ה מוכן לקבל כל אחד למעט בעלי גאווה...

2. "אף על פי שהם טמאים שכינה ביניהם"...

ושלח ביד איש עתי המדברה (טז, כא) (זכרון מאיר - מתורגם מאידיש)

אל הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, הגיע פעם עיתונאי ממערכת עיתון אמריקאי - רב תפוצתי, לצורך ראיון, העיתונאי רצה לסקר את היהדות האורתודוקסית והעלה בפני רבי מאיר "עוונות" שונים ומשונים המשויכים ליהדות האורתודוקסית, ורצה לשמוע את תגובת הרב לדברים. נענה לפתע רבי מאיר ושאל: "היכן מצינו בתורה לראשונה "עיתונאי"? הנוכחים לא הבינו לאן חותר הרב בשאלתו ומה תשובה יש בה לצורך העניין, נענה רבי מאיר ואמר המקור הוא בפרשת אחרי בפסוק "ושלח ביד 'עיתי'", "עיתי" הכוונה עיתונאי, ולמה נצרך לשלוח את השעיר לעזאזל דווקא עם עיתונאי? הקשה רבי מאיר והשיב: היות שחז"ל אמרו שיש להתוודות את כל העוונות על ראש השעיר המשתלח, ועוון שלא התוודו עליו – אין השעיר מכפר, א"כ מי הוא איפה זה שיזכור כל עוון ועוון וכל חטא הכי קטן שלא להחסירו בשביל שהשעיר יכפר, - לא הייתה ברירה אלא לקחת "עיתונאי" שחזקה עליו שלא יפספס שום חטא...

ונשא השעיר את כל עוונותם אל ארץ גזירה (טז, כב) (מר אבישי יוחננוף)

יש להבין מדוע לא השעיר אשר נשחט במקדש הוא המכפר על עוונות בני ישראל, אלא דווקא זה שנשלח למדבר? ועוד קשה מדוע השעיר אשר נשלח אל ארץ גזירה נשלח על ידי איש עתי, שאינו כהן - הרי גם זו מעבודות המקדש והכפרה?

והנה כבר ביאר הרמב"ן שטעם הקרבנות הוא בשביל שיראה האדם מה עושים לקרבן ויחשוב בליבו שאותו דבר היו צריכים לעשות לו בגלל חטאו, ורק ה' חס עליו ואפשר לו לתת

תחליף במקומו. אם כן, כאן כאשר יחשוב באיזה מיתה משונה ואכזרית הקרבן הזה נהרג מיד עולים בדעתו הרהורי תשובה.

ועל פי זה נראה ליישב גם את השאלה השנייה שהעלנו - הסיבה שנשלח למדבר וגם נשלח על ידי איש זר ולא כהן היא שכך מועבר המסר לכל יהודי, שהענישה מאתו יתברך יכולה להתבצע לכל אחד ובלי מגבלה של מקום.

ובא אהרן אל אהל מועד" (טז, כג) (גד שכטמן)

"להוציא את הכף ואת המחטה שהקטיר בה הקטורת לפני ולפנים" (רש"י)

בימי נעוריו של הבעש"ט הק', רצה לקיים שימוש תלמידי חכמים בגופו ולכן נסע אל הרה"ק רבי יצחק מדרוהוביטש זצ"ל. בהגיעו, הכין הבעש"ט כוס קפה והגיש לו בעת לימודו. לאחר שסיים רבי יצחק את שתיית הקפה, הגיע הבעש"ט ולקח את הכוס הריקה חזרה.

תמה רבי יצחק ושאלו: מילא בפעם הראשונה קיימת מצות שימוש חכמים כשהבאת את הקפה, אולם איזו מצווה יש בלקיחת הכוס חזרה לכיור?!

נענה הבעש"ט ואמר: הנה מצינו בתורה הקדושה שאהרן חוזר חזרה ונכנס אל אהל מועד בשנית, רק כדי לקחת שוב את הכף והמחטה שהותיר בקודש פנימה. ולא זו בלבד, אלא שטרם כניסתו, הוא טובל ומקדש ידיו ורגליו. הרי לנו שזו עבודה לכל דבר.

התפעל רבי יצחק מתשובה זו ואמר: אם יודעים אתם ללמוד כל כך טוב, אני הוא זה שצריך לשמש אתכם...

"וְהִיְתָה לְכֶם, לְחֻקַּת עוֹלָם" (טז לד)

את פרשת אחרי מות אנו קוראים בתפילת יום הכיפורים בסדר העבודה, ובקריאת התורה בתפילת המנחה. מכיוון שבעוונותינו חרב בית המקדש ואין לנו כהן בעבודתו ולוי בדוכנו... אנו קוראים פרשה זו מהטעם של "ונשלמה פרים שפתינו".

אך נשאלת השאלה: מדוע הכהן בבית המקדש היה קורה בפרשת אחרי מות? הרי הוא עובד במקדש?!

התשובה תובן על פי משל: עני אחד, שהתפרנס מעבודת אדמה מצא תוך כדי חרישה ארגז מלא במטבעות זהב. כמובן שביום אחד שפר עליו מזלו והוא התעשר עושר רב. כדי להנציח את המהפך בחייו, בכל שנה באותו תאריך היה הוא מזמן את כל משפחתו, יושב כשהוא מחופש באותן בגדים שלבש ביום שמצא את התיבה ומחלק ממנה מטבעות לכל אחד ואחד מהם. וכך היה משבח ומפאר את הקב"ה על הטוב שגמל לו.

יום אחד עשה הוא עסקה גדולה במיוחד וזו התבררה כטעות שהגביר שילם עליה הון עתק וזו רוששה אותו לגמרי. כעת נאלץ הוא למכור את ביתו ולחזור לעבודת האדמה.

כשבוע לפני מסירת הבית לקונה הגיע התאריך שבו מחלק הוא מטבעות לבני המשפחה. הגיעו כולם וראוהו בבגדי האיכר כבכול שנה, נכנסו בריקודים ובשירה וביקשו את חלקם כבכול שנה.

פרץ העשיר בבכי והסביר לבני המשפחה: "תראו, אומנם אני לבוש בבגדי איכר אך כעת זוהי המציאות העגומה שלי... עלי לחזור לעבודתי הראשונה..."

הנמשל: בזמן שבית המקדש היה קיים הקריאה בתורה הייתה להלל ולשבח את הקב"ה כאותו עשיר שנתן שיר ושבח לבוראו

אבל כעת זו עיקר העבודה - תשלום לפרים שאינם בעוונותינו...

"כמעשה ארץ מצרים... וכמעשה ארץ כנען... לא תעשר" (יח,ג) (מעינה של תורה)

כתב השפת אמת: אין כאן הכוונה לעבירות, שכן זה הלא נאמר להלן בפירוש, אלא שאפילו הפעולות והמעשים שמותר לעשותם, דברי הרשות, גם את אלה אל תעשו כדרך שעושים אותם הגויים במצרים ובכנען. אל תהא אכילתכם כאכילת גוי ואל תהא שנתכם כשינת גוי)...

"ישמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" [אחרי מות – יח, ה]. להוכיח בתבונה . (ופריו מתוק)

על דרך הפשט, "משפטי" כמשמען, הדינין האמורים בפרשת ואלה המשפטים ובכל התורה, ולכך יאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם - כי הדינים נתנו לחיי האדם בישוב המדינות ושלום האדם, ושלא יזיק איש את רעהו (רמב"ן).

באחד מבתי הכנסיות, נערכה שבת בר מצווה, אליה הגיעו בני משפחה ואורחים רבים, לשמוח עם החתן הנרגש לרגל היכנסו לנועם עול תורה ומצוות. תפילת שחרית של שבת הסתיימה, והחלו בקריאת התורה. והנה, הגיעה שעת עליית חתן הבר מצווה לתורה. יעמוד חתן הבר מצווה... בן...", הכריז הגבאי, והבחור החל לפסוע ברעד לקראת הרגע הגדול. הקהל הרב הוציא סוכריות בשלל צבעים והחל לזרוק לעברו. נער הבר מצווה נעמד מול ספר התורה, כשלצדו עומד הרב המקומי, שהינו ראש ישיבה מפורסם.

לפתע, באמצע קריאת התורה, זמם לו אחד מחברי החתן מזימה פרועה. בעוד חברו קורא בתורה, הוא תפס בידו סוכרייה עסיסית, כיוון אותה לעבר חברו החתן, ולאחר שווידא שאכן הסוכרייה ממוקמת לכיוון המטרה, זרק אותה בחזקה מידו... הסוכרייה התעופפה באוויר בעוצמה, ופגעה לא פחות ולא יותר ב- -ראש הישיבה! הקריאה הופסקה לכמה רגעים. ראש הישיבה התאושש מהחבטה החזקה, ואף שלא הטה את ראשו לעבר הנער שהשליך את הסוכרייה 'הקטלנית', הלה נתקף בבהלה נוראה. בושה איומה כיסתה את פניו של הנער, ודמעות החלו זולגות מעיניו. הקריאה הסתיימה בהצלחה, אך הנער שהשליך את הסוכרייה על ראשו של ראש הישיבה עדיין מלא ברגשות חרטה ובושה.

והנה, במוצאי השבת בזמן שעות קבלת-הקהל של ראש הישיבה, מבחין הרב כי אחד העומדים בתור הוא נער צעיר. תמה הרב בליבו, מעניין מה יש לילד לספר לי. והנה הגיע תורו. הנער התפרץ בדמעות שלישי: 'ראש הישיבה, אני מצטער... אנה מחל וסלח לי... אני הוא זה שזרק בבית הכנסת את הסוכרייה על ראשו של הרב, אך לא היה זה בכוונה'... 'אהה... אתה הוא זה שזרקת עלי את הסוכרייה בשעת הקריאה בתורה'...? 'כן אני הוא', אמר מתוך בושה נוראה, 'ועל כן הגעתי לבקש מכבוד הרב סליחה ומחילה'. וכאן הגיעה תגובתו המדהימה של ראש הישיבה; 'אינך יודע כמה אני חייב לך!' – אמר בהתפעלות – 'כל השבת ציפיתי לפגוש אותך ולהודות לך'. 'הבחור עמד נבוך והחל להתבלבל... ואז המשיך הרב: 'אתה מצטער ומתנצל? אינך יודע כמה עזרת לי ושימחת אותי! תראה, הייתי היום בבוקר מאוד עייף, עד שבאותו רגע, באמצע הקריאה בתורה, התחלתי להתנמנם מעט, וממש עמדתי להירדם לגמרי... ואז, לפתע פגעה בי הסוכרייה שלך, ועוררה אותי לגמרי! מאותו הרגע חזרתי להיות צלול ורענן לגמרי... זו הייתה ממש סוכרייה משמים... אני מודה לך מאוד!'.

הבחור, שרק לפני כמה רגעים היה מלא בחרדה ומבוכה, התמלא כעת בשמחה ואושר. אך כאן ראש הישיבה הרצין את פניו, והרגיע את ההתלהבות שיקדה בנער: 'אבל, דע לך יקירי, שמעשה זה מסוכן מאוד, ועלול להסתיים באסון ח"ו, ולכן אני מתחנן אליך שלהבא אל תעשה זאת. אמנם במקרה שלי זה מאוד הועיל, אך עליך לדעת שזהו מעשה שלילי מאוד, ובפרט בבית הכנסת, ובשעת קריאת התורה'... הנער המאושר קיבל את הדברים, והבטיח שלא ישוב לכסלו עוד, ויצא מחדרו של ראש הישיבה בשמחה וצהלה! סיפור זה מלמדנו כיצד יש להוכיח בתבונה, כפי שאותו גדול לקח נער מבוהל ומפוחד, וגרם לו לצאת בשמחה ובאושר, כשהוא מעביר לו את המסר הברור בציפוי של חום והערכה. עוד למדנו, כמה מכוער ומסוכן ה'מנהג' (אותיות 'גהנם'), של אלו ה'יורים' על חבריהם סוכריות בעוצמה, מתוך שחוק והיתול, ובפרט כשנעשה הדבר בבית א-לוקינו, רח"ל..

"וחי בהם" (יח ה)

האדמו"ר ה"בית ישראל" מגור היה אומר בדרך צחות: מנין שאסור לעבור ברמזור אדום? שנאמר: "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי" (במדבר כ יח).

ויש להוסיף על כך את המשך הכתוב "פן בחרב אצא לקראתך" כלומר אם תעבור באדום, "בחרב אצא לקראתך" עלול להביא לתאונה חס ושלום.

ועוד נראה לרמוז בפסוק "אדם לא" כלומר אל תחצה באדום. "תעבור בי", "בי" ראשי תיבות: ברמזור ירוק.

וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא!

ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יח ה) (והגדת)

פירש רש"י: "וחי בהם", לעולם הבא. שאם תאמר בעולם הזה הוה, לא סופו הוא מת. דברי רש"י קודש קדשים, אבל בגמרא יומא יש פירוש נוסף, ולרשב"ם ולרבינו בחיי, שבעים פנים לתורה. אענה אף אני חלקי, והטעימו בסיפור מעשה

– בחורף הנורא בערבות סיביר, הועסקנו בכריתת עצי ענק ב'טיגה' הקפואה. עצים בני מאות שנים, באחד מהם ספרנו למעלה מאלף וחמש מאות טבעות, שריד מתקופת האמוראים. גדענו את העצים בידיים קפואות שלפתו מסורי ענק משני צדי הגזע. פרקי האצבעות, תנוכי האוזניים, קצה האף, קפאו ודאבו עד דמעות. מה שחיים מעט הייתה העבודה המפרכת, ושכבות הבגדים שלבשנו, כמה חולצות, וכמה זוגות מכנסיים. הייתה הפסקת צהריים בת עשרים דקות בה חילקו פנכות מים רותחים, לחמם בדפניהם את הידיים הקפואות ובתכנם את הגרון הצחיה. אבל בני הישיבה ויתרו על המשקה הנחוץ והתגודדו סביב התפילין היחיד שהיה עמנו שם והניחו בחיפזון, בזה אחר זה. ברכה, פסוק ראשון של קרי"ש, וחליצה חפוזה. נצטוונו לבקוע את הגזעים לכפיסים דקים, להבערה. בסיום העבודה היו פזורות בשטח ערימות ערימות של כפיסי בעירה. למחרת היום, היה זה בשבת, הביאו עגלות להטעין עליהם את הכפיסים. העגלות המתינו בפאתי היער, ושתי הקבוצות – אנו והאסירים הליטאיים – נצטוונו להעמיסן. כשהקומוניסטים השתלטו על ליטא, הגלו את ראשי מתנגדיהן לסיביר. את השרים הליטאיים, מצביעי הצבא, ותלמידי הישיבות.

מובן שב'גולאג' התפצלנו לשתי קבוצות די מגובשות. על כולנו הוטלה המשימה. הליטאיים הסתדרו בשורה, כל אחד נטל כמה בולי עץ וטייל עד העגלות. הטייל, וצעד מעדנות חזרה. בני הישיבות יצרו שרשרת ארוכה מהערימה עד לעגלות. הראשון נטל בול עץ ונתן לרעהו, זה העבירו לעומד בצדו, ובינתיים נטל הראשון בול עץ נוסף, ועוד אחד, ועוד אחד. מזכיר את תיאור שורות הכוהנים מעבירי הבזיכים לשפיכת דם הקרבן הפסח ליסוד המזבח, שבזיכי הזהב והכסף הועברו מיד ליד בחיצים שלוחים. הערימה הגיעה חיש מהר לחציה, בעוד ערימת הקבוצה הליטאית נותרה כמעט כשהייתה. העבודה הקדחתנית שלנו הייתה לצנינים בעיניהם. למה אנו עובדים בכזו תזזית. למה איננו מטיילים כמותם. עוד יכריחו אותם ללמוד מאתנו ולעשות כמעשינו. שר המשפטים הליטאי בכבודו ובעצמו נזעק ורץ אלי: "למה אתם עובדים בכזו צורה מפרכת, בלי רגע הפוגה?" מה שנכון נכון, אפילו מפקח העבודה תמה. בא לשמוע את התשובה. השר הליטאי שלט בשבע עשרה שפות על בוריין, אני למדתי רוסית במחנה. הזדקפתי ועניתי בגאון: "אנחנו פטריוטים, ושמחים לעבוד בשירות אבא סטאלין ואימא רוסיה. והואיל ומחר שבתון היום הראשון, עובדים אנו היום בכל המרץ, ומחר ננוח כל היום. אבל, אבקש" – פניתי למנהל העבודה – "עבודה כפולה, מנת לחם כפולה" – "דא, חראשו", אישר, וזכינו ל"לחם משנה", פשוטו כמשמעו.

שר המשפטים הליטאי משך בכתפיו, וחזר לקבוצתו. חזרנו באמת ממוטטים. ישנו כבולי עץ. היינו עלולים להפסיד קריאת שמע אלמלא העירונו צרחות רמות: "המכנסיים שלי, היכן המכנסיים שלי!" והקול קולו של שר החינוך. סיפרנו שאמצעי ההגנה מול הקור הנורא היו כמה שכבות בגדים, אבל בלילה ישנו בחולצה אחת ומכנס אחד. הקיץ שר החינוך משנתו וגילה שכל מכנסיו נגנבו, פרט לאלו שעליו. עורר מהומה וזכה לאהדה, הגיבה הנפשעת גונתה בכל פה, אבל איש לא יכול היה להושיעו.

נגש אלי. "יאקוב", אמר, "ליהודים יש שכל. אתה תגלה מי הגנב." וזה לא היה קשה. היה צורך רק להפעיל את הראש. שהרי "לא עכברא גנב אלא חורא גנב". למי יכול היה הגנב למסור את הסחורה, שהרי לא היינו בקשר עם העולם החיצון. ומי היה מסוגל לשלם תמורתה, שהרי מחוסרי כל היינו. הייתה אך ורק אפשרות אחת. ניגשתי אל מחלק המזון, והתעניינתי: "מה

תעשה עם חמש זוגות מכנסיים" " ? אה, אתה יודע?! הוא סיפר לך? אני צריך סחבות לעבודה במטבח. ללפף את ידית הדלי, ולשאת תבניות רותחות". "ובמה שילמת לו?" "הוא ביקש, שכאשר אני מחלק את המרק אתן לו מן הקובעת שבתחתית הסיר, פון די גידעכט, מהשכבה הסמיכה של הירקות, ולא מהנוזל הדליל מלמעלה". ושאלה אחרונה: "המכנסיים עוד שלמים, או שכבר הפכת אותם לסחבות ?" קרעם מיד, את הנעשה אין להשיב. נותר רק לברר דבר אחד. עמדתי בצד התור – אנו לא התגעלנו במרק הפיגולים, אכלנו רק לחם וירקות. עמדתי ועקבתי אחר חלוקת המרק, לראות עבור מי ישקיע המחלק את המצקת בתחתית הסיר הענק, וידלה משם את הקובעת הסמיכה.

הם עברו לפניו אחד אחד והגישו את הפנכה שהתמלאה במרק הדליל. הגיע אחד אחד וזכה ליחס מועדף. היה זה שר המשפטים לשעבר. נגשתי אל שר החינוך ואמרתי: "אל תשאל אותי כיצד נודע לי, ואל תערב אותי בדבר. ביקשת שאברר, ובררתי. הגנב הוא חברך, שר המשפטים, ואת הנעשה אין להשיב". "היה בהלם: "הבה לי עצה מה לעשה". הנה לכם קידוש שם שמים. שר בכיר בממשלת ליטא פונה אל בן ישיבה צעיר שיגלה את הגנב ושיעוץ לו עצה. אמרתי: "תפנה אליו, ותאשים אותו בגניבה". "הוא יכחיש, ישתולל, יאמר שזו עלילה". אמרתי: "אין בעיה. תציע לו שיבוא אתך למטבח, ותראה לו שם את קרעי מכנסים המשמשים כמטליות וסחבות. זה יסכור את פיו, יבין שהכול התגלה". "אבוי", קונן, "במה אצא לעבודה". אי אפשר היה לקנוס את שר המשפטים להעביר אליו בתמורה את מכנסיו. שר החינוך הוא אדם ענק, ושר המשפטים נמוך וצנום. אמרתי: "לכשיודה בדבר, תציע לו לשמור על כבודו. בואו אלי לבוררות, בלי שאיש ידע". "בתוך שעה התייצבו. שר החינוך אומלל וזועם, ושר המשפטים נבוך ודואג". מה העניין? שאלתי כאילו איני יודע". חשפתי את הגנב, הודיע שר החינוך. כל הכבוד". זה הוא". "שר המשפטים של האומה הליטאית?! השתאית". "לא יתכן"! אבל עיניו המושפלות הכריזו על הודאה באשמה. המציאות עולה על כל דמיון. "איך תסביר זאת", שאלתי. "אני רעב", אמר בעגמומיות. היום שבע לראשונה מן המרק... "אמור לי. אתה משפטן בהשכלתך, נכון?" אישר בניע ראש. "והיית שר המשפטים. אילו נתפס קבצן בגניבת אוכל הובא למשפט, האם זה היה תירוץ?! מסכן, הניע ראשו בשלילה". באתם לפני שאפסוק ביניכם. אתם מאמינים בתנ"ך", אכן כן. "ובכן, כתוב מפורש הוא, בספר משלי (ו, ל-לא): לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב", "עיני שר המשפטים אורו. "ונמצא ישלם שבעתיים, את כל הון ביתו ישלם". עיניו שבו וכו. ותודה לרבנו יונה שהביא פסוק זה בשערי תשובה (ג, ו). סוף דבר, פסקתי ששר המשפטים יורה לעובד המטבח שאת קובעת המרק ייתן לשר החינוך, כדי שלא יצא חוטא נשכר. שר החינוך הלך, מרוצה, ואני אמרתי לשר המשפטים: "ראה, אמש נזעקת לשאול מדוע בני הישיבה עובדים מעל לכוחות, עומדים בשרשרת ומעבירים במהירות בולי עץ מיד ליד, בלי הפוגה, במקום לקחת בול עץ ולטייל אתו לעגלה ולחזור מעדנות. עניתי שאנו מתאמצים עבור אימא רוסיה. שטויות והבלים. אין היא אפילו אם חורגת. הסיבה האמתית לכך, שהיה זה יום השבת, ואסור לנו לשאת בו משא מעבר לארבעה צעדים, לכן עמדנו במקומנו והעברנו מיד ליד. למרות שעמלנו בכך שבעתיים, אבל אנו מוסרים נפש למען עקרונותינו.

אתה רעב? המרק אינו משביע דיו, וגנבת כדי שיעלו עבורך מן הקובעת?! הלא אנו מתנזרים ממנו כליל, משום שאינו כשר! אדם נבחן בהקרבתו למען עקרונותיו" – מחזה נאה היה זה. בן ישיבה שבקושי מלאו לו עשרים מצליף בלשונו בשר המשפטים. – ואני שואל

אותך, ענה לי. חונכת על עקרונות וחינכת עליהם. עמדת בראש מערכת אכיפת החוק, הבאת גנבים למשפט וענישתם. ואתה, גונב? ושר המשפטים הליטאי משך בכתפיו באדישות: "איני מבין", ענה "וכי מורה להנדסה צריך להיות משולש או טרפז? האם פרופסור לרפואה חייב להיות בריא? אני מלמד עקרונות ועומד בראש מערכת המשפט, כי זה מעמדי ובכך התמחותי, אבל במה זה מחייב אותי!" באותו רגע הבנתי את הפסוק "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר ישה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח, ה). שהתורה תהיה תורת חיי. שהמצוות יחייבו, שיחיו לפיהן! זהו שאמרו שכל האומר שאין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו. כלומר, אם מסתפק הוא בלימוד ובידיעה ואנו מקיים, אין לו אף לא שכר לימוד. מאי טעמא, אמר קרא: "ולמדתם, ועשיתם". כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה, וכל שאינו בעשיה אינו בלמידה. ואמרו על כך בירושלמי שהלומד ואינו מקיים, נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פיו [וחנקתו בהיוולדו] ולא יצא לאוויר העולם. משום שללמוד בלי לקיים, עבור זה אין צורך להיוולד. שהרי המלאך מלמד את העובר את כל התורה כולה בהיותו במעי אמו. הוא נולד כדי לחיות בעולם המעשה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים": אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" – שלא נהיה כאותו שופט נכרי שסיפרו עליו (מדרש שוח"ט תהלים ט) שדן ביום אחד מכשפים ונואפים ורוצחים למוות, ואמר לסנקליט [יועץ] שלו: שלשתם עשיתי בלילה אחד!

ואשה אל אחותה לא תקח לצרור (יח, יח) (גד שכטמן)

לכאורה לשון הפסוק הפוכה, שהרי קודם נושא אדם אישה ורק אז לוקח גם את אחותה. אם כן, היה צריך לכתוב 'ואחות אל אשה לא תקח', או 'אחות אשתך לא תקח'.

תירץ הרבי ר' העשיל מקראקא: בגמרא (פסחים ק"ט): אמרו חז"ל: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים ביום שייגמל חסדו לזרעו של יצחק. לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך ואומר להן איני מברך... אומר לו ליעקב טול וברך, אומר להם איני מברך שנשאתי שתי אחיות בחייהן שעתידה תורה לאוסרן עלי". לפי זה, נבין היטב: יעקב אבינו היה צריך להתחתן עם רחל, בא לבן והחליף לו את רחל ללאה. לכן כשהתורה אסרה זאת מאוחר יותר, כתבה "ואשה אל אחותה לא תקח".

למרות שכאן רחל הייתה ה'אשה' ולא ה'אחות', ועם האחות – לאה, התחתן יעקב כביכול בטעות, עם כל זה, אילו היה מדובר לאחר מתן תורה, היה אסור לו לקחת את רחל – ה'אשה', על אחותה.

"לא תקלל חרש" (יט, יד) (הר"ן)

מדוע הדגישה התורה את איסור קללת החרש? והלא אסור לחלוטין לקלל כל יהודי, ואפשר היה לכתוב: "לא תקלל", ותו לא! אלא - כתב רבינו ניסים זצ"ל, הר"ן, בדרשותיו, שהתורה גילתה לנו כאן יסוד נפלא: אם נשאל את עצמנו, מדוע אסור לגנוב - תהיה זו שאלה מוזרה. אסור לגנוב, כי אסור לשלוח יד ברכוש הזולת. אסור לפגוע בו, אסור להזיק לו. ובכן, את טובתו של מי דרשה התורה? את טובתו של הנגב. הוא הדין, בקללה. מדוע אסור לקלל? כי אסור לצער יהודי, אסור להכאיב לו. והשומע קללתו, נפגע. הדבר חורה לו, פוגע בו. מציק ומדכדך ומכעיס. אבל, אם כן - היה מותר לקלל חרש! מדוע לא? הרי אינו שומע. ולעומתו, המקלל משכך את כעסו. פורק את זעמו. יש כאן רווח, בלי הפסד... אך לא, התורה אסרה אף לקלל חרש! ובאמת, מדוע לא? משום שלא הבנו נכון את מהות האיסור! מהאיסור לקלל חרש, נמצאנו למדים שאסור לקלל - לא בגלל שהתורה חסה על המתקלל המצטער - אלא חסה

על המקלל, המשחית את נפשו על ידי "נקמתו" וקללתו: תלמד להבליג, לסלוח, למחול - ואל תקלל גם אם הלה אינו שומע! וממילא, נמצאנו למדים כי האיסור לגנוב - ודומיו - אינו רק לטובת הנגנב, אלא גם לטובתו של הגנב! התורה דאגה לו, לבל ישחית את נפשו בגניבה, שלא יתדרדר ושלא יחטא!!!

ולא תשקרו איש בעמיתו (יט יא)

הרה"ק המגיד מטשרנוביל זי ע"ה היה אומר: אותיות "שקר" שלוש הן. שתיים מהן כלולות בתיבת "רשע" ואילו אחת בתיבת "צדיק" – מכאן אנו למדים שלא כל רשע כולו שקר...! ולא כל צדיק כולו אמת...!
בדרך החידוד אומרים: את ההבדל הגדול בין אמת לשקר, רואים באותיות עצמם: "אמת" – ישנם כאלו שרואים את האמת מיד בהתחלה – "א", "וישנם כאלו – עד שבאים באמצע – "מ", וישנם – עד הסוף – "ת". אבל את ה"שקר" מכירים מיד, כי אותיות "שקר" הן ממש אחת אחרי השנייה...!

מסופר על אישה אחת שבאה עם בנה הקטן אל המגיד מישרים בעיירה, וביקשה ממנו כי יבחן את בנה. בחן המגיד את הילד והנה, הוא יודע לומר בשטף את כל האותיות מא' עד תו', טוב מאד! עכשיו – אמר המגיד: תאמר להיפך מהסוף להתחלה! התעקש הילד וסירב. שלף המגיד כמה פרוטות ואמר לו: אם תאמר את הא"ב להיפך תקבל את הפרוטות... וכמובן, דבר זה המריץ את הילד, וקרא בקול להיפך. לאחר הבחינה שאלה אם הילד: נו! יאמר לי רבינו! מה יהיה הילד לכשיגדל? השיב המגיד מיד: חושבני שיהיה "עסקן" ציבורי, שהרי ראינו כי תמורת פרוטות מוכן הוא מיד לומר להיפך...!

"הוכח תוכיח את עמיתך" (יט, יז)

כאשר אחד המגידי התכונן לאחד ממסעותיו שבהם היה עובר מקהילה לקהילה ודורש ומוכיח את הציבור, פנה אליו רבינו החפץ חיים ואמר לו: שמא יעלה בדעתך שאתה עמל לחינם, שכל שומעי דבריך לא יחזרו בתשובה וישארו כפי שהם והכל יעמוד על עמדו הקודם. דע לך, שבעניין זה יש לקחת לדוגמה את ה"פריצים", "שמבזבזים ממון וזמן רב ואינם חוסכים כל עמל בצאתם לציד. צידתו של זאב אחד, דוב אחד, צבי אחד או אריה אחד – זהו תענוגם הגדול ביותר". "כך, אם רק יעלה בידך לצוד בדרשותיך ובתוכחותיך ר' זאב אחד, ר' דוב אחד, ר' צבי אחד או ר' אריה אחד, אין לך שכר ותענוג גדול מזה...!"

"שבת הגדול"

שבת שלפני חג הפסח נקראת: "שבת הגדול"

הטור בסימן תל' שואל: מדוע נקראת "שבת הגדול"?

הוא מבאר: מפני הנס שנעשה בו. שכל אחד נדרש להביא שם לקורבן פסח, לקשור לכרעי המיטה. (כידוע שהוא אלילי מצרים) ושאלום המצריים לשם מה זה השה?! והשיבו ישראל: לשוחטו לשם מצוות קורבן פסח. ולא נגעו בהם המצריים לרעה - נס גדול מאד. ומכיוון שי' בניסן ביציאת מצרים היה יום שבת. לכך נקראת השבת הזו: "שבת הגדול"

המהרש"ל מביא טעם נוסף:

על שם ההפטרה שמפטירין בשבת זו: "וערבה לה'..." המסיימת בפסוק: "הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא" ומכיוון שהוא נקרא הגדול נקראת שבת זו "שבת הגדול".

טעם נוסף:

ידוע שמליל הסדר מתברכת כל השנה גם ברוחניות וגם בגשמיות. יום השבת מברך את כל השבוע - "כי היא מקור הברכה" ומכיוון שהשבת שלפני ליל הסדר היא הנותנת לו את הכוח האדיר לברך את כל השנה נקראת היא: "שבת הגדול" על שם הכוח הגדול שמעניקה השבת הזו לליל הסדר...

ומניין שליל הסדר משפיע ברכה לכל השנה?

ברכת כוהנים היא הברכה שמשפיעה לכל עם ישראל יש בה 15 מילים ו-60 אותיות גם בליל הסדר יש את סימני הסדר שהם 15 מילים המורכבים מ-60 אותיות...

טעם נוסף:

הקידוש של יום שבת בבוקר נקרא: "קידושא רבא" שפירושו: "הקידוש הגדול". ומדוע נתנו לו חז"ל את השם הזה? הרי הקידוש של ערב שבת ארוך יותר! והתשובה לכך: שחז"ל לא רצו שיזלזלו בקידוש של יום שבת ולכן בלשון "סגי נהור" קראו לזה "הקידוש הגדול".

כן הוא הטעם לגביי השבת הזו:

"שבת הגדול" דאגו חז"ל שמא יבואו האנשים לזלזל בשבת זו: ימעטו במטעמים, יפחיתו במספר החלות ובתבשילי החמץ. כיוון שעוד מעט נכנס החג ומבקשים "לחסל" את החמץ. וכדי שלא יבואו לידי זלזול בשבת זו קראו חז"ל בלשון "סגי נהור" לשבת זו "שבת-הגדול".

שבת הגדול

מדוע נקראת שבת זו "שבת הגדול"? מצינו בזה כמה וכמה טעמים:

א. מובא בטור, בשבת זו ארע הנס הגדול של: "משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושחטו הפסח" (שמות יב, כא), שהרי פסח מצרים היה ביום חמישי, ועשירי בניסן חל בשבת וכל אחד מישראל לקח אז שה לפסחו, והיה בזה נס גדול, כי המצרים ראו שישראל נוטלים את אלהיהם לשחיטה ולא יכלו לומר להם דבר.

ב. על שם הנאמר בהפטרה של שבת זו (מלאכי ג, כג): "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".

ג. ה'ראשי בשמים' באר: הרי שבת זו היא זכר ל"משכו וקחו לכם צאן". ואמרו חז"ל: "משכו" ידיכם מעבודה זרה, "וקחו לכם צאן" להקריב. מי היה הראשון שנלחם בעבודה זרה? אברהם אבינו ששבר את פסלי אביו. וחז"ל (מסכת סופרים כא, ט) הרי כנו את אברהם אבינו "האדם הגדול בענקים", לכן לשבת זו שבה משכו ידיהם מעבודה זרה והלכו בדרכיו של אברהם אבינו, "האדם הגדול בענקים", קוראים "שבת הגדול".

ד. ה'שפת אמת' כתב לבאר, שעד לזמן יציאת מצרים השבת הייתה רק "זכר למעשה בראשית", אבל מיציאת מצרים ואילך התווספה לשבת עוד מטרה, והיא להזכיר את נסי מצרים, ולכן היא כעת גם "זכר ליציאת מצרים". נמצא, שמעתה גדולה יותר מצוותה של שבת, והינו "שבת הגדול"...

ה. ה'פני מאיר' באר: הצדוקים טענו שספירת העומר מתחילה "ממחרת השבת", כלומר ביום ראשון בשבת. ורבותינו הקדושים קבלו מהר סיני שהכוונה למחרת יום טוב ראשון של פסח - ט"ז בניסן.

ליום השביעי בשבוע אנו קוראים תמיד "שבת בראשית", אך השבוע תהיה לנו עוד שבת, אבל לא ממש שבת אלא יום טוב, מעין שבת קטנה. לכן השבת הראשונה היא "שבת הגדול", דהיינו שבת בראשית, וזהו כדי להוציא מלבם של צדוקים.

"קמחא דפסחא"

החובה לתת "מעות חיטים" ובארמית "קמחא דפסחא" מובאת ברמ"א בסימן תכ"ט: "מעות חיטים. מנהג פשוט בבל קהילות ישראל לגבות "מעות חיטים" ולחלקם לעניי העיר לצורך הפסח".

נביא שני סיפורים על תבונתם של מנהיגי הדור הקודם:

רבי חיים מצאנז זצ"ל ורבי מנדלי מליסק זצ"ל. כיצד העבירו את המסר לקהילה שעמדו בראשה על מעלת וחשיבות המצווה של הנתנה לעניים בערב פסח...

כשהצדיק רבי חיים מצאנז היה בשנותיו האחרונות, הוא עלה שנה אחת לשאת את דרשת שבת - הגדול, פנה אל קהל עדתו בבית הכנסת ואמר: "דרכם של הרבנים לפתוח דרשה זו בקושיה על הרמב"ם מהלכות הפסח, ולאחר מכן להשיב עליה על-ידי פלפול חריף. בנעורי, כשכוחי היה במונתני, הייתי גם אני עושה כן, אך עתה זקנתי ואין בידי לדרוש כך.

"אומר איפוא רק זאת: הרמב"ם פוסק שבליל הסדר מצווה לאכול מצות ולשתות ארבע כוסות, ושאפילו עני שבישראל המחזר על הפתחים חייב לקיים מצוות אלה. ועל זה יש לי קושייה גדולה ועצומה - הכיצד יוכלו העניים, שאין בידם פרוטה, לקיים מצוות אלה? קושייה גדולה היא, ואין בידי תירוץ. אך לא אזוז מכאן עד שתשיבו עליה אתם" ... הבינו הנוכחים את הרמז ותרמו ביד נדיבה ל'מעות-חיטים' עבור עניי-העיר...

"סיפור לערב פסח":

מרבי מנדלי מליסק זצ"ל אף הוא דרש בשבת הגדול באוזני הציבור והעביר את המסר בצורה דומה אך קצת שונה. פנה הוא אל הקהל הרב ואמר: "כפי שאתם יודעים, נוהגים הרבנים בדרשותיהם בשבת הגדול לתרץ קושייה חמורה ברמב"ם. ובכן, גם אני רוצה לעשות כך". וכאן הוא הציב לנוכחים דילמה: כפי שידוע לכם, "הרמב"ם פוסק, שכל יהודי חייב לאכול מצה בפסח. וכן פוסק הרמב"ם שאסור לגנוב!.

נשאלת אפוא השאלה:

מה יעשו העניים שאין להם במה לקנות מצות לפסח, וגם אינם רוצים לעבור על איסור גניבה?!

אלא התירוץ הוא:

שכל תושבי העיר חייבים לדאוג לעניים שיהיו להם מצות בפסח וכן שאר צורכי החג. ובזה אם כן מתורצת הסתירה בין שני פסקי הרמב"ם...
מיד התנדבו כולם לסייע למשפחות הנזקקות...

קמחא דפסחא

שנה אחת בערב פסח הגיע גבאי צדקה אל ביתו של הרב הקדוש מאפטא בעל ה"אוהב ישראל", וביקש צדקה לקמחא דפסחא עבור עניי העיר.

הרבי לא היה בביתו באותה שעה, והרבנית, שהתרגשה עד מאד מהמצווה שבאה לידה, רצתה לתת לגבאי הצדקה מתנה הגונה. אלא, שלא מצאה כסף בבית, נטלה את מצות המצווה שנאפו זה עתה לליל הסדר ונתנה אותם לגבאי.

כאשר עזב הגבאי את הבית הבינה הרבנית מה עשתה, ויראה שמא יקפיד עליה בעלה, משום כך, לקחה מצות פשוטות והניחה אותם במקום של מצות המצווה. באותה שנה ערך הרב הקדוש מאפטא את ליל הסדר על מצות פשוטות.... כמה ימים לאחר הפסח, הגיעו אל הרב הקדוש שני בני זוג וביקשו להתגרש!

מדוע אתה רוצה לגרש את אשתך? שאל הרב מאפטא את הבעל. אישה זו, השיב הבעל, לא רצתה לבשל עבורי בכלים מיוחדים בלי "שרויה"....

ציווה הרב שיקראו לזוגתו הרבנית, וזו מיהרה לבוא. אמרי נא לי את האמת, פנה ה"אוהב ישראל" לזוגתו, איזה מצות הונחו לפני ליל הסדר?... מצות פשוטות, הודתה הרבנית, וסיפרה במילים קצרות את אשר אירע. שומע אתה, אמר הרבי, אני שטרחתי ויגעתי בהידורים מהידורים שונים ורבים באפיית המצות, לבסוף אכלתי מצות פשוטות, ועשיתי עצמי, כאילו, איני מרגיש ואיני יודע דבר, למען לא אבוא חלילה, לידי מריבה וקטטה, ואילו אתה רוצה לגרש אשתך בגלל "שרויה"?..!

נכנסו הדברים ללבו של הבעל, הבין שטעה והשלום חזר לשרור בבית.

מצות מצווה בערב פסח (הגאון רבי יצחק זאב הלוי סולוביציק זצ"ל)

בליל הסדר מצווים אנו לאכול מצה. המצות שאוכלים בליל הסדר לשם קיום מצוות אכילת מצה ואף מברכים עליהן בליל התקדש החג נקראות: "מצות מצווה".

יש קוראים "מצות מצווה" גם למצות שאופים בערב פסח אחר הצהריים במיוחד בשביל "ליל הסדר".

ידוע היה הגאון ר' יצחק זאב הלוי סולוביצ'יק בחומרות הרבות ובהידורי ההלכה הרבים והנפלאים שנהג באפיית המצות ובשמירתן.

שנה אחת עמד חסיד אחד בעת שהרב מבריסק אפה את מצוותיו, והתבונן ברב ובבני משפחתו העוסקים במלאכה בכל נפשם ומאודם. לאחר שסיימו את אפיית המצות ניגש אותו חסיד אל הרב וביקש לשוחח אתו. נענה הרב ברצון.

אספר לך סיפור, אמר החסיד, מעשה שהיה באדמו"ר אחד, שהלך לאפות מצות במיטב ההידורים. באותה מאפיה ובאותו זמן בו אפה הרב את מצותיו, אפה גם יהודי פשוט את מצותיו הוא. הביט היהודי הפשוט באדמו"ר, ראה את ההידורים המחמירים, ובהיותו איש פשוט נשא את עיניו למרום ואמר: "ריבנו של עולם, אין בכוחי להדר כל כך באפיית המצות, כיון שאינני יודע את ההלכות על בורין, כי איש פשוט אני, אולם בקשה אחת אבקש, שיהיו המצות שלי כמו המצות של הרבי!"... שמע הרבי את הדברים היוצאים מעומק הלב, ניגש אל אותו יהודי פשוט וביקש ממנו אם יסכים להחליף עמו במצות. מצות כאלה, אמר הרבי, שמעורבת בהן תפילה מעומק ליבו של יהודי, הן המהודרות ביותר.

כסיים אותו חסיד את סיפורו, שאל את ר' יצחק זאב: ומה הרב אומר על הסיפור הזה?

אומר אני, השיב הרב מבריסק, שתפילתו של אותו יהודי נענתה מיד!...

חידון פרשת אחרי מות

1. מהם שלושת פריטי המשכן המוזכרים בפרשה זו, ובאיזה הקשר?
2. באיזה הקשר מוזכר עפר בפרשה זו? איזו מצווה אחרת בתורה עוסקת בלקיחת מעט עפר? באיזה הקשר מופיעה המילה עפר בפעם הראשונה בתורה?
3. חלק מעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים כולל שני עזים (שעירים). באיזה הקשר מופיע "שעיר עזים" (ולא גדי עזים) בפעם הראשונה בתורה?
4. באיזה הקשר מוזכר גורל בפרשה זו? היכן עוד מתוארת בתורה עריכת גורל?
5. כחלק מעבודת יום הכיפורים, הכהן הגדול לוקח מלא חופניו קטורת ומביאה אל קודש הקודשים (ויקרא טז יב). היכן עוד בתורה ה' מצווה "קחו מלוא חופניכם".
6. כחלק מעבודת יום הכיפורים, הכהן הגדול מזה דם "שבע פעמים" (ויקרא טז יד). היכן עוד מסופר בתורה על מישהו שחוזר על אותה פעולה "שבע פעמים"?
7. איזו "ארץ" מופיעה בפרשה זו, אך אינה מופיעה שוב בתורה כולה?
8. אילו שתי ארצות מופיעות בפסוק אחד בפרשתנו?
9. מיהם האדם והחפץ שמופיעים באותו פסוק, ושההבדל בערך הגימטרי שלהם הוא 5?
1. מהם שלושת פריטי המשכן המוזכרים בפרשה זו, ובאיזה הקשר?

שלושת הפריטים הבאים מופיעים מספר פעמים בפרשתנו: הפרוכת - הוילון שהפריד את קודש הקודשים; הכפורת - כיסויו של ארון הברית, ומזבח הקטורת (ויקרא טז ב, יב). שלושתם מוזכרים בתיאור עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים.

2. באיזה הקשר מוזכר עפר בפרשה זו? איזו מצווה אחרת בתורה עוסקת בלקיחת מעט עפר? באיזה הקשר מופיעה המילה עפר בפעם הראשונה בתורה?

בפרשה זו כתוב שלאחר שחיטת עוף או חיית בר טהורה, יש לכסות את דמם בעפר (ויקרא יז ג). בפרשת נשא, נאמר שהכהן צריך לקחת מעט עפר מאדמת המשכן ולערב אותו במים שניתנו לאישה שנחשדת בניאוף (במדבר ה יז). המילה "עפר" מוזכרת לראשונה בתיאור בריאת האדם, כשה' לקח "עפר מן האדמה" ועיצב ממנו דמות אדם (בראשית ב ז).

3. חלק מעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים כולל שני עזים (שעירים). באיזה הקשר מופיע "שעיר עזים" (ולא גדי עזים) בפעם הראשונה בתורה?

בפרשת וישב, אחיו של יוסף שוחטים שעיר עזים וטובלים בדמו את כותנתו של יוסף (בראשית לז לא).

4. באיזה הקשר מוזכר גורל בפרשה זו? היכן עוד מתוארת בתורה עריכת גורל?

בפרשה זו נערך גורל כדי לקבוע איזה מהשעירים יועלה ביום הכיפורים כקרבתן לה', ואיזה מהם יושלך כשעיר לעזאזל (ויקרא טז ח). בפרשת פנחס, ה' מצווה לחלק את ארץ ישראל לשבטים על פי גורל (במדבר כו נה).

5. כחלק מעבודת יום הכיפורים, הכהן הגדול לוקח מלא חופניו קטורת ומביאה אל קודש הקודשים (ויקרא טז יב). היכן עוד בתורה ה' מצווה "קחו מלוא חופניכם".

בפרשת בוא, משה ואהרן מצווים לקחת מלוא חופניהם אפר כדי להתחיל את מכת שחין (שמות ט ח).

6. כחלק מעבודת יום הכיפורים, הכהן הגדול מזה דם "שבע פעמים" (ויקרא טז יד). היכן עוד מסופר בתורה על מישהו שחוזר על אותה פעולה "שבע פעמים"?

בפרשת וישלח, כשיעקב ניגש אל אחיו עשיו הוא משתחוה ארצה "שבע פעמים" (בראשית לג ג).

7. איזו "ארץ" מופיעה בפרשה זו, אך אינה מופיעה שוב בתורה כולה?

ביום הכיפורים, הכהן מוביל את השעיר לעזאזל ל"ארץ גזרה" (ויקרא טז כב).

8. אילו שתי ארצות מופיעות בפסוק אחד בפרשתנו?

מצרים וכנען מופיעות בפסוק אחד, כשאנחנו מצווים לא לעשות את מעשיהם (ויקרא יח ג).

9. מיהם האדם והחפץ שמופיעים באותו פסוק, ושהבדל בערך הגימטרי שלהם הוא 5?

אהרון הכהן וארון הברית מופיעים באותו פסוק (טז ב), וההבדל בין אהרן לארן הוא האות ה', שערכה הגימטרי הוא 5.

חידון א'ב' לפרשת אחרי מות

אָחֵרֵי מוֹת	פרשת השבוע
בַּד	ממנו עשוי בגדי הקדש
גוֹרֵל	אופן בחירת שעירי העיזים לה' ולעזאזל
דָּם	אסור לאכלו
הִזָּה	נתינת דם באצבע
וְהִתְוֹדָה	ואזכור העוונות
זְבַחֵיהֶם	קרבנותיהם
חֶלֶב	החלק מהחטאת שמוקטר
טָרְפָה	בעל חיים שהומת על ידי בעל חיים אחר
יִצְנָף	יחבוש את המצנפת
כִּסּוּי הַדָּם	מצוה בדם חיה ועוף
לְעִזָּאֵל	לארץ גזרה
מִצְרַיִם	ארץ שבה ישבו ישראל
נִבְלָה	בהמה שמתה מעצמה
סַמִּיכָה	נתינת ידיו על ראש הקרבן
עֲנַן (כִּי בָעָנָן, אֲרָאָה עַל-הַכַּפֹּרֶת).	בו ה' יראה
פַּר הַחֲטָאת	בהמת החטאת של אהרן
צִיד	תפיסת חיה
קִדְמָה	מזרחה
וְרִחָץ	ורחץ במים
שֶׁבֶת שְׁבֵתוֹן	כינוי ליום הכיפורים
תִּבְלָה	כינוי למשכב בהמה

קדושים

”דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו” (פניני בית לוי, עלון 327)

אמירה זו של ”קדושים תהיו” נאמרה באופן מיוחד לכל יהודי באשר הוא. וכמפורש בתורה ”דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו”. ואומרים חכמי המוסר שלא מצינו בכל מקום בתורה שיהיה כתוב ”דבר אל כל עדת בני ישראל”, אלא רק בפרשה זו, מפני שאילו היה נאמר כאן ”דבר אל ראשי המטות”, היו פשוטי העם אומרים לעצמם מה לנו ולקדושה השייכת רק לאנשים גדולים ולבעלי נשמות גבוהות. לכן אמרה התורה ”דבר אל כל עדת בני ישראל” בלי יוצא מן הכלל היינו שכל אחד מבני ישראל יכול להיות קדוש.

מבואר בחז"ל על הפסוק: "קדושים תהיו כי קדוש אני" הכתוב משווה את קדושתם של בני ישראל כביכול לקדושה של הקב"ה - תהיו קדושים כפי שאני קדוש, ושואלים חז"ל קדושים תהיו – יכול כמוני? והתשובה היא שהקב"ה מדגיש "כי קדוש אני". "קדושתו למעלה מקדושתכם, לא כתוב קדושה אחרת אלא רק קדושה גדולה יותר רואים מכאן לאיזה דרגה יכול להגיע ילוד אישה. ואפילו האדם הפשוט אם רק יעבוד את ה' כראוי!

לפנינו משל נפלא שימחיש לנו על מעלתו של האדם והסיבה שפעמים מפסידים מעלה זו: צייד אחד עבר ליד כפר וראה שם לול גדול של תרנגולות ובתוכו נשר ענק. לא הבין הצייד מה עושה הנשר הגדול אשר מקומו בשחקים בין התרנגולות. הוא העלה את תמיהתו בפני האיכר והלה סיפר לו, כי לפני כמה שנים הוא מצא אפרוח שחור זרוק על הארץ, הכפרי לא ידע שהאפרוח הוא גוזל של נשר לכן לקח אותו והניח אותו בלול יחד עם התרנגולות הגוזל גדל והתפתח והתברר כי מדובר בנשר, ומכיוון שהנשר גדל כל הזמן בחברת התרנגולות הוא נהג בדיוק כמותן, ומעולם לא ניסה לעוף ונשאר לחיות בלול כמו התרנגולות. הצייד המומחה הצטער על גורלו של הנשר שמבלה כל ימיו בלול וניגש אל בעל הלול וקנה ממנו את התרנגולת השחורה בכמה שקלים. הצייד לקח את הנשר והלך לדרכו. למחרת בזריחת השמש לקח הצייד את נשר להר גבוה ודחף אותו לעבר התהום. לנשר לא הייתה ברירה ומיד פרש את כנפיו והחל לעוף. כך עשה הצייד פעם אחר פעם עד שהנשר למד לעוף ולהמריא כשאר הנשרים.

והנמשל: אנחנו בני אדם גדלים עם תרנגולות ומכלים את ימינו בהבלי העולם הזה. עלינו ללחוש באוזני כל יהודי – התעורר! אתה לא תרנגול אתה נשר אתה בן של הקב"ה. אתה נבדל משאר בני אנוש לעמוד לפני ה' ולשרתו. ה' בחר בנו ונתן לנו את התורה כדי שנהיה עם סגולה.

וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ אָנֹכִי ה' (רבי משה קורמורניק שליט"א)

ואהבת לרעך כמוך לאהוב את עצמך

בניגוד לרוב מצוות שלמדנו מפי משה, שבו לא כולם נצטוו להיות נוכחים, פרשת קדושים נלמדה לכל העם, ללא כל נפקדים.

אחת הסיבות לכך, על פי המהרב"ז היא כי פרשה זו מכילה את המצווה של "וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ אָנֹכִי ה'", שרבי עקיבא קורא לזה כלל גדול בתורה.

בגלל המשקל שניתן למצווה זו, אנחנו מחויבים ללכת כברת דרך לוודא כי אנו מתייחסים לכל יהודי שהוא ברגישות רבה. אחד מהפרטים הכלולים במצווה זו היא שאנחנו חייבים להתחשב ברגשותיו של אדם, ולכבד את הכבוד העצמי שלהם, גם שאנחנו לא היינו שוקלים כיבוד עצמנו בצורה כזאת.

הרב שך ספר פעם שהדוד שלו, הרב איסר זלמן מלצר נשאל פעם על ידי גבאי בית הכנסת שלו בסלוצק את השאלה הבאה. "בכל שנה אנו מכבדים את ר' חיים בעלייה בראש השנה בגלל תמיכתו הנדיבה לבית המדרש. אנחנו נותנים לו את הכבוד הזה בכל שנה, כהכרת התודה אליו, הוא מאוד נדיב – והתרומה שלו לבית המדרש מכסה חלק נכבד מהוצאות בית

המדרש. בשנה זו, ר' חיים איבד את כל הונו. האם עלינו עדיין לכבד אותו עם העלייה בו בזמן שאנחנו יכולים לכבד מישהו אחר ולקבל תרומה מכובדת לא פחות, בהתחשב בכך שאם אנחנו נותנים את העלייה לר' חיים, אנחנו לא נקבל שום דבר, ובית המדרש יאבד הרבה כסף! "

הרב איסר זלמן השיב: " אתה לא יכול לקחת את הכבוד הזה ממנו. זכור, כשזה מגיע לעניינים של עושר, מי עשיר ומי עני, זה אחד מחישוביו של הקב"ה. אבל להפסיק לתת לאיש הזה את הכבוד שלו שבו הוא רגיל ובכך גורמים לו מבוכה, זה החישוב שלנו וכרוך במחויבות שלנו להביא בחשבון את רגשותיו של הזולת. ואם אתם מודאגים לגבי האובדן של כסף לבית המדרש, אני אישית אגייס את הכסף בשבילך - רק כל עוד אתה לא פוגע ברגשותיו של האדם".

"לא תיקום ולא תיטור..." (ספר החינוך)

חז"ל מבארים במסכת יומא (כג.): תניא, איזו היא נקימה? ואיזו היא נטירה? נקימה- אמר לו: השאילני מגלך, אמר לו: לא. למחר אמר לו הוא: השאילני קרדומך, אמר לו: איני משאילך כדרך שלא השאלתני אתה. זו היא נקימה! ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאילני קרדומך, אמר לו: לא, למחר אמר לו: השאילני חלוקך אמר לו: קח, איני כמותך שלא השאלתני. זו היא נטירה. זאת אומרת - נקימה היא עשייה של מעשה בפועל אפילו לגמול רעה תחת רעה, ונטירה היא בלב אפילו לגמול טובה תחת רעה בכוונה של נקמה.

הרמח"ל כותב בספרו "מסילת ישרים": שהמצליח לברוח מין הנקמנות הוא "מלאך" כיוון שהנקמנות מתוקה היא מדבש.

כמו כן כותב הט"ז: שלא יתכן שאדם שבכל ימי חייו לא יעבור פעם אחת על איסור נקימה... עד כדי כך קשה להתגבר על האיסור הזה.

מהו אם כן הקושי בנקימה?

כותב ספר החינוך שהבעיה היא באמונה של הנוקם. אדם שאיננו מבין שכל מה שקורה בעולמינו הוא מכוון מלמעלה, חש צורך עז לנקמה. שהרי אם נגרם לי צער אין חברי אשם בכך אלא בורא עולם מעניש אותי ומצפה לשינוי...

משל למה הדבר דומה: לכלב שאדונו מרביץ לו במקל והכלב בכעסו נושך את המקל... והלא אילו היה מביט טיפה למעלה היה מבין שלמקל אין כוח משל עצמו והאדון הוא זה שמכה אותו...

כן הוא הנמשל: אדם הנוקם בחברו דומה הוא לאותו הכלב, שהרי מתרכז הוא בחבר ולא במי שציווה להכותו...

יוצא איפה, שהמצוות הללו לא נועדו כדי לא להזיק את הזולת, לגרום לו מבוכה או חלילה אי-נחת שהרי איננו "אשם" בכך. הם תוצאה של חוסר באמונה בבורא עולם....

הבה נתחזק באמונה ובהבנה שיש השגחה פרטית לכל אחד ולא נגיע לנקימה ונטירה...

“לא תקלל חרש...”

אם כן, נשאלת השאלה: לשם מה ציווה הקב"ה "לא תקלל חרש" הרי אם אני מקלל אדם הפגוע באוזניו, שום נזק לא נגרם לו מהדבר? שהרי איננו שומע!?

כדי לענות על השאלה נקדים סיפור המובא בגמרא: אמר רבי יוסי כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה (דברים כח, כט): והיית ממשש בצהרים, כאשר ימשש העור באפלה - וכי מה אכפת לו לעיוור בין אפילה לאורה? עד שבא מעשה לידי: פעם אחת" הייתי מהלך באישון לילה ואפילה, וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו. אמרתי לו: בני, אבוקה זו למה לך? אמר לי: כל זמן שאבוקה בידי - בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין (מגילה כד:). עונה העיוור לרבי יוסי האבוקה היא אכן בשבילי כדי שהאנשים בראותם את האבוקה, יזהו שאינני רואה ויזהירו אותי שלא אמעד...

כך הם המצוות שבין אדם לחברו, הם אינם בשביל האחר אלא בשבילנו כדי לא להשחית את המידות שלנו... נכון שהחרש איננו שומע אך ברגע שאני מקלל אני משחית את מידותיי ואת זה התורה רוצה למנוע ממני ...

הבה נביט למעלה ונשמר לבל נשחית את מידותינו...

“ולפני עיוור לא תיתן מכשול...” (הגאון רבי יהודה אסאד ז"ע)

בימי רבותינו תלמידי מרן החת"ם סופר הייתה פעם אחת מסיבה גדולה של רבנים, והסבו לסעודה יחד ציבור גדול של גדולי הרבנים מכל המדינה ובראש המסובין היה הגאון בעל כתב סופר ז"ע, וכן הגאון רבי יהודה אסאד ז"ע ועמהם הרבה מגדולי ארץ.

באמצע הסעודה כטוב לב המלך, (מאן מלכי? רבנן), הכריז הכתב סופר שנמצא אתו דבר חשוב וחביב עד מאד וברצונו להראותו למסובים, והוציא מכיסו מטבע ישנה של מחצית השקל מתקופת הבית, והראה אותה למסובין.

הרבנים התרגשו מאד מהמטבע העתיקה, וכולם רצו לראותה מקרוב ולמשמש בה בידיהם, מגודל החביבות והזכייה שנזדמן לידם מטבע כסף שבו היו ישראל קדושים שוקלים שקליהם לביהמ"ק. וכך עבר המטבע מיד ליד, ומשורה לשורה, וכולם הביטו בה בהתפעלות גדולה. והנה לפתע נעלמה המטבע כשעברה מאחד לחברו, ולא נודעו עקבותיה, והחלו כולם לחפש על הרצפה ועל השולחן ובחורין וסדקין ולא מצאו. וכמובן נהייתה בהלה גדולה, כי המטבע הלז הייתה חשובה מאד בעיני הכל, ואין לשער יקרת ערכה אצל בעליה ה"ה הכתב סופר, וגודל צערם על שנאבדה ממנו.

אחרי שחיפשו אחריה בכל מקום והתייאשו מלמצוא אותה עוד, עלה החשד פן ואולי אחד מהרבנים המסובים שלח ידו ולקח את המטבע והחביאה אצלו. והגם כי מאד לא נעים לחשוד רב בישראל במעשה גניבה ח"ו, אבל הרי לא יתכן שום מציאות אחרת, רק שמאן דהוא מהמסובין גנב את המטבע, שהרי כבר חיפשו בכל מקום, ועדיין כולם יושבים במסיבה ואיש לא יצא... הכתב סופר ז"ל הכריז שהיות והאבדה כ"כ יקרה אצלו הוא מציע שכל הרבנים

המסובין יישארו על מקומם ויסגרו את הדלת שלא יהא יוצא ובא. וילכו מרב לרב, וכל אחד יוציא את המונח בכיסו, עד שיתברר ברשות מי נמצאת המטבע של מחצית השקל שנעלמה.

כל הרבנים הסכימו להצעה, מלבד הגאון רבי יהודה אסאד ז"ע שטען כי אין זה הגון לחשוך את הרבנים בגניבה, והוא מתנגד להצעה של הכתב סופר, ולא הועילו כל מה שהתווכחו עם הג"ר יהודה אסאד, הוא החזיק בשלו שאסור לעשות כן לרבנים. והנה כל המסובין התפלאו מאד על הגר"י אסאד שמתנגד לחיפוש כזה, וכמובן נפל החשד ח"ו עליו.

בתוך כדי הוויכוח הזה שנמשך נשמעה תרועת שמחה מחדר המבשלות, כי נמצאה המטבע האבודה, והתברר כי כשעברה המטבע מיד ליד נפלה לתוך צלחת ונדבקה לדופן הצלחת בשומן שהיה בה.

אחרי שנמצאה המטבע הכריז הגאון רבי יהודה אסאד ז"ע שמבקש רשות לשאת את דבריו. כמובן שהסכימו כולם. הגר"י אסאד הוציא מכיסו מטבע של מחצית השקל ישנה, באותו דמות וצורה ומשקל של המטבע של הכתב סופר, ופתח ואמר:

רבתי, בוודאי חשדתוני כשראיתם עד כמה אני מתנגד לחיפוש בכלינו, ובכן תדעו כי גם בידי ישנה מטבע כזו של מחצית השקל. ועתה שערו נא בנפשכם, אילו היו מחפשים בכלי ומוצאים אצלי את המטבע, מה גדולה הייתה הבושה שהייתי מתבייש לעיני רבני המדינה כולה, ומי יודע אם לא הייתה נפשי יוצאת מגודל הבושה והצער. ומזה תיקחו כולכם מוסר השכל עד כמה צריך להיזהר שלא לחשוך חלילה שום ברי' מישראל שלא לבוא לידי מכשול וטעות ח"ו. מובן מאיליו הרושם האדיר שעשו דבריו על המשתתפים הנכבדים.

כך הצליח הרב לקיים בממשות את הציווי: "ולפני עיוור לא תיתן מכשול..."

עשרת הדיברות

והרי ידוע, שפרשת עשרת הדיברות כתובה בשתי פרשיות בתורה - פרשת יתרו, ופרשת ואתחנן. בא המדרש ואומר לנו, שגם בפרשת קדושים, כתובות עשרת הדיברות, באופן הבא: "אנכי ה' אלקיך" (שמות כ, ב), וכתוב פה "אני ה' אלקיכם" (ויקרא יט, ב); "לא יהיה לך" (שמות כ, ג), וכתוב פה "ואלהי מסכה לא תעשו לכם" (ויקרא יט, ד); "לא תשא" (שמות כ, ז), וכתוב פה "ולא תשבעו בשמי" (ויקרא יט, יב); "זכור את יום השבת" (שמות כ, ח), וכתוב פה "את שבתתי תשמרו" (ויקרא יט, ג); "כבוד את אביך ואת אמך" (שמות כ, יב), וכתוב פה "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג); "לא תרצח" (שמות כ, יג), וכתוב פה "לא תעמד על דם רעך" (ויקרא יט, טז); "לא תנאף" (שמות כ, יג), וכתוב פה "מות יומת הנאף והנאפת" (ויקרא כ, י); "לא תגנב" (שמות כ, יג), וכתוב פה "לא תגנבו" (ויקרא יט, יא); "לא תענה" (שמות כ, יג), וכתוב פה "לא תלך רכיל" (ויקרא יט, טז); "לא תחמד" (שמות כ, יג), וכתוב פה "ואהבת לרעך כמוך".

"איש אמו ואביו תיראו..." (סיפור על ה"בבא סאלי")

ומבארים חז"ל: איזהו מורא? "לא יושב במקומו, ולא מדבר במקומו, ולא סותר את דבריו".

יום אחד התייצבו אימא וילד אצל ה"בבא סאלי". נראה היה שהילד הובא בעל כורחו. ההתנהגות שלו כלפי אמו הייתה מלאה בזלזול ובגסות, וברור היה ש"נחת" האם לא רווה מהבן הזה. בצר לה, נכנסה האם אל ה'בבא סאלי' וביקשה ממנו ברכה שבנה ישתנה ויתנהג אליה בכבוד. ה'בבא סאלי' פנה לנער ואמר בהתרגשות: "דע לך, כי אם הייתה לי אימא הייתי נושא אותה על כפיי, ורוקד מרוב שמחה". הנער שחזה בפניו הקדושות של הצדיק בזמן שאמר זאת, הזדעזע וביקש מאימו מחילה על כל מה שעשה והבטיח לשנות התנהגות.

כששמע זאת ה'בבא סאלי' התרגש והחל לספר: "אבינו הזקן היה חולה מאוד, אחי דוד הי"ד ואני היינו מטפלים בו יומם ולילה. אבי סבל מאוד ומידי פעם היה נאנח מעוצמת הכאבים. פעם אחת שאלו אחי למה הוא נאנח. אבא כששמע זאת הגיב בחומרה ואמר: "יהלום בוחק היה לי וכעת התעמעם זוהרו", בכך למעשה התכוון לומר כי הילד היקר דוד, במילים אלו - ירד מגדולתו, משום שהיה בדברים הללו משום זלזול בכבוד האב שנשמע שהוא חושב שאבא נאנח סתם ללא סיבה". ה'בבא סאלי' המשיך וסיפר: "אחי כל כך הזדעזע, רץ לבית הכנסת והסתגר שם שנה שלמה, תוך שהוא לומד לבדו כמנודה, ומרבה בתפילות לה' יתברך שאביו ימחל לו. רק לאחר כשנה ששמע שאביו מחל לו, בא אל אבי בזחילה מהדלת, נישק את ידיו וביקש מחילה". סיים הבבא סאלי, חייך אל הנער, והוסיף: "ראה עד כמה הייתה יראתנו גדולה מאבא ואימא, תשתדל מכאן ולהבא לנהוג כבוד באמך ומעתה תראה רק טוב כל ימך".

זהו מורא מאבא ואימא כך התנהגו אבותינו רק לפני דור אחד...

מי שמעוניין לראות טוב כל ימיו זה הזמן לקבל על עצמנו כיבוד ומורא מהורינו ולפני שיהיה מאוחר...

"איש אימו ואביו תיראו..." (ספר החינוך + סיפור)

ספר החינוך במצווה לג' מביא על מצוות כיבוד אב ואם:

משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני א-לקים ואנשים. ושייתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המידה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת הא-ל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאוויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאילולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להיזהר בעבודתו ברוך הוא...

אדם שאין בו הכרת טובה להוריו כיצד יוכל להכיר טובה למי שאמר והיה העולם?!...ומה מנחיל הוא לילדיו?! כיצד הם יכירו לו טובה על השקעתו שיגע בהם כל-כך?!...

נביא סיפור שימחיש כיצד כיבוד הורים מלמד את ילדנו כיצד עליהם לנהוג עמנו
לכשנתבגר:

מסופר על משפחה של זוג הורים וילד שהביאו את הסבא לגור עמם. בתחילה הכול היה טוב, אך אט אט הזדקן הסב הזקן ונזקק לעזרת המשפחה בכל הפעולות היום-יומיות. ידיו רעדו, הלכתו התקשתה ועייפותו ניכרת.

הנכד החמוד התרוצץ מסביבו, עודדו והביא כל מה שנדרש והשתדל מאד למלא את מבוקשו של האב לשמחת הוריו.

שבת אחת הוזמנו אורחים חשובים לסעודה, כולם ישבו לאכול האם חילקה את האוכל וכשהגיע תורו של הסבא. האם הגישה לו את האוכל לידיו הרועדות. לפתע נפלה הצלחת, נשברה וכשניסה להצילה שפך את כוס היין ישירות לחליפתו של האורח המכובד.

האב לא יכול לסבול זאת, קם בחמתו מהשולחן, צעק על אביו הזקן וביישו לעיני המסובים וביקשו לאכול מעתה במטבח ובכלים חד פעמיים. כשהילד סיים לאכול, הוא ניגש למטבח להחזיר את הצלחת הוא שם לב לדמעה שיצאה מעיניו של סבו הדבר השאיר עליו רושם חזק...

למחרת בבוקר הוא ישב לשחק במשחקים שלו. הוא ערך שתי שולחנות באחד שם את כלי המטבח שהיו לו ואף סידר את הבובות על הכיסאות מסביב. בשולחן השני הכין שתי מקומות ובנה מפלסטלינה שתי צלחות ושתי כוסות... ההורים ראו את הילד משחק בפלסטלינה בריכוז רב. הם לא יכלו להתאפק ואמו שאלה: "במה אתה משחק?" העלם החמד השיב בפשטות: "אני לא משחק אני מכין לך ולאבא קערות שיהיה לי במה לתת לכם לאכול... ההורים הזדעזעו, הם הבינו את טעותם ומעתה נהגו כבוד בסב הזקן..."

הבה לא ננחיל לילדנו מהו כיבוד הורים כדבעי...

קדושים תהיו ... איש אימו ואביו תיראו. (יט,ג) (הארי ז"ל)

לכאורה מה הקשר בין "קדושים תהיו" ... לבין "איש אימו ואביו תיראו".

ונראה לבאר, לפי מה שכתב הארי ז"ל 'כל איש מישראל צריך להיות צדיק וקדוש ולקיים את כל התרי"ג מצוות, כי האדם לא יידע כמה יחיה ואם לא קיים את תרי"ג המצוות, יוכל לתקן את מעשיו רק ע"י שיתגלגל שוב לעוה"ז ואז יקיים את התרי"ג מצוות'. אולם הארי ז"ל ממשיך ואומר שאת מצוות כיבוד אב ואם חייב האדם להיזהר ולקיים מיד בפעם הראשונה כי שמא לא יוכל לתקן בפעם השנייה משום שאולי אבותיו יהיו צדיקים ולא יחזרו בגלגול.

לפי זה אפשר להבין את סמיכות הכתוב 'קדושים תהיו' כלומר, קדושים בע"כ תהיו, שאם לא תקיימו את כל המצוות בגלגול הראשון אזי תחזרו בגלגול נוסף ע"מ לתקן, אבל, 'איש אמו ואביו תיראו' וזאת מיד בגלגול הראשון, כי מי יודע האם אביו ואמו יתגלגלו שוב לעוה"ז כי שמא הם יקיימו את כל המצוות בגלגול הראשון.

איש אמו ואביו תיראו (יט, ג) (רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל)

איתא בתנחומא (קדושים טו): "מי הקדימני ואשלם... מי הוא זה שהקים כבוד לאבותיו ולא נתתי לו בנים", כלומר בזכות מצות כבוד אב ואם זוכה הבן בילדים משלו!

בתקופה האחרונה השתמשו בסגולה זו בני זוג, אשר המתינו במשך שנים רבות להיפקד בזרע של קיימא, לאור דברי חז"ל אלו, עודד אותם הרב שטיינמן להשתדל בכבוד הורים, והם, אכן, עברו לגור עם סב המשפחה, שהיה מוגבל ונזקק לעזרה, ותוך זמן קצר נפקדו בעצמם.

אולם, ברור, כי לכל כלל ישנם יוצאים מן הכלל, והנה, ה"חזון איש" זצ"ל, אף שהיה מופלג בכבוד אב ואם, מכל מקום לא זכה לילדים, ויתכן כי מן השמים ראו שהוא יגדל בתורה יותר ללא ילדים, ואין אנו יכולים לחשב חשבונות שמים.

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו (יט, ג) (הרב ראובן שמעוני)

ברש"י: סמך שמירת שבת למורא אב, לומר: אף על פי שהזהרתך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות.

רש"י מדגיש שדין זה שלא לשמוע בקול האב אם אומר הוא לעבור על צווי ה', נאמר בכל המצוות. אם אביו, למשל, מבקש ממנו לאכול חזיר או לא לשלוח את האם גם שם ישנה מצווה לא לשמוע לאבא. אם דין זה אמור בשאר כל המצוות, מדוע רמזה זאת התורה דווקא לגבי שמירת השבת? והנה, נפסק להלכה, שהעושה בשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור.

לפי זה יש לדון באופן שאדם נאלץ לעשות מלאכה בשבת מחמת שאחר כפוהו לעשותה [באמצעות איום שיהרגו וכדומה], האם מלאכתו תחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה? פסק המהר"י"ט (שרש קלז), שבמקרה כזה אין להחשיב את פעולתו כמלאכה שאינה צריכה לגופה. ממילא, כשאב אומר לבנו לעשות מלאכה בשבת, נתן היה לומר שהרי הבן מצווה על יראתו, ונמצא שזו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומתר לעשותה, כי מדאורייתא אינה נחשבת מלאכה. על זה מחדשת התורה שאפילו באופן כזה אל תשמע בקולו.

והחיד"א כתב שטמון כאן חידוש נוסף: קורה לפעמים שהאב אינו פושע כלל כשהוא אומר לבנו לחלל שבת. כיצד? באופן שהאב עצמו עדיין לא קיבל את השבת, והבן כבר קיבל. היה מקום, אפוא, לומר שדווקא בשאר כל המצוות, כגון שהאב אומר לו לאכל חזיר, כיון שהאב פושע, לא עושה מעשה עמך אין הבן מחויב לשמוע בקולו. אבל כאן, שבבקשתו לעשות מלאכה אין שום חסרון, שהרי אצלו עדיין לא שבת, ורק הבן הוא זה שקיבל על עצמו שבת, אולי כן מוטל על הבן לשמוע בקולו. באה התורה ומחדשת שאף על פי כן לא ישמע בקולו, כי אצלו כבר שבת.

”ואת שבתותי תשמור” (יט, ג)

בעת שנתמנה רבי עקיבא איגר לרבה של פוזן, הגיעה שמועה לאוזניו, כי רבים מחוגי המשכילים נוהגים לבקר בתיאטראות בליל שבתות. כשעלה לדרוש בפני הקהל בבית המדרש אמר בין השאר מצינו במסכת עבודה זרה (ע.) רובא גנבי ישראל נינהו. לכאורה, מאמר זה תמוה במקצת, וכי מה ליהודים ולגניבה, אולם עתה נתיישבו לי הדברים היטב, הלא ידוע, שבלייל שבת מתלווים שני מלאכי שרת לכל יהודי, וכאשר יהודים הולכים בליל שבת לתיאטרון ומצרפים אליהם את שני המלאכים בלי כרטיס כניסה, הרי הם פשוט גנבים...

זכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם (יט, ז) (רבי זלמן סורוצקין זצ”ל)

הנה במתנות כהנה [שהוזכרו בסוף פרשת קרח], ציוונו הקב”ה לתת חלב דגן ותירוש, היינו את הטוב והמשובח ביותר, ואלו כאן במתנות עניים נצטוונו להביא מן הדברים הפחותים. מה פשר הדבר?

באר רבי זלמן סורוצקין זצ”ל: כאשר האדם נותן מתנות לכהן, לא אכפת לו לתת לו גם את הטוב והמשובח, כי הוא עושה חשבון: הכוהנים לא קבלו חלק בארץ ואני כן, לכן מגיע להם משהו. אני, אמנם, עבדתי בשדה, אך הכהן גם עבד בבית המקדש ומגיעה לו נתינה מכבדת. לעמת זאת העני, הלא הוא קבל חלק בארץ, ומדוע אתן לו מחלקי?!... ראתה התורה שעניין הנתינה לעני קשה על האדם, ולכן צייתה לתת לעני רק את החלקים הללו שבקצה השדה, את השכחה, את הפרט ואת העוללות, שכל אלו לא מתאימים לאדם מוצלח כמוך, אבל לעניים כן...

מסופר על רבי אליהו אליעזר דסלר זצ”ל, ששאל פעם גביר שהיה רגיל לקנות חליפות לבחורי ישיבה עניים: ”מאיזה סוג בד אתה תופר לבחורים את החליפות?”

ענה הגביר: ”אני תופר להם מבד רגיל”. ולעצמך, אתה קונה חליפות מבד משובח?”, המשיך הרב ושאל.

”כן, ודאי”.

אמר לו הרב דסלר: ”אם כך, אינך סוחר ממולח!... הרי לעצמך הנך קונה חליפה פעמים בשנה. אם כן, אינך צריך בד משובח, שהרי החליפה אפילו אינה מספיקה להתבלות. לעמת זאת החליפות שאתה קונה לבחורים הן החליפות שילוו אותך לנצח נצחים, ואותן ודאי צריך לתפור מהבד המשובח ביותר...”

לא תגנובו וגו’ (יט, יא)

גניבה מותרת!?

דרשו רבותינו (מציעא דף סא:): ”לא תגנובו על מנת למיקט (פי’ לצער), לא תגנובו על מנת לשלם תשלומי כפל” (שרוצה להנותו ויודע בו שלא יקבל, לפיכך גונב להתחייב בכפל). למדנו מכאן שגם לגנוב שלא למטרת הגניבה אלא לצער או ליתן לו הנאה גם כן אסור.

וז”ל הרמב”ם (בהלכות גניבה פ”א ה”ב): אסור לגנוב כל שהוא דין תורה, ואסור לגנוב דרך

שחוק, או לגנוב על מנת להחזיר, או לגנוב על מנת לשלם, הכול אסור שלא ירגיל עצמו בכך. עכ"ל. וכ"כ מרן השלחן ערוך בחו"מ (סימן שמח) וע"ש בבית יוסף.

ולכאורה מן הגמרא יש להבין שכל איסור הגניבה זהו כאשר גונב עם כונה רעה כגון כדי לצער אותו, או גונב אפילו ליתן לו טובה והנאה, אך מ"מ הגניבה הייתה גניבה "מוחלטת", שלא על מנת להחזיר אלא על דעת שיתפסוהו וישלם כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. אבל אם גונב בצחוק, כגון אם חברו הניח הפלאפון על השולחן ויצא, ואז תוך כך נוטלו, וכשהלה חוזר מחפש ומחפש, והללו נהנים, ואח"כ מחזירים לו. וכן אם רואה שמכיסו של חברו יוצאים שטרות כסף וכמעט נופלים, והלה בא ומכיסו ופתאום זה מחפש את כספו ואינו מוצאו, ואח"כ ההוא מחזירו לו, וכל זה אין שום כוונת גניבה מוחלטת (שלא להחזיר) ואין שום כוונת צער ח"ו, אלא רק "שחוק" בעלמא, לכאורה זה אינו אסור.

אבל מה נעשה שהרמב"ם פסק, שאסור לגנוב "דרך שחוק". אך היה אפשר לומר דגם דרך שחוק זהו באופן שגונב "ואינו מחזיר לו". ומה שכתב "או לגנוב על מנת להחזיר", "ל היינו כשגונב" ומשתמש בו לצרכו" (ע' סמ"ע שם ס"ק ג), אבל כשרק דרך שחוק ומחזיר לו וזו הייתה כל כוונתו אזי יתכן שהדבר מותר. וכן נראה מדברי השיטה מקובצת (ב"מ סא:) וכתב שם שכן מעשים בכל יום. ע"ש. ולפי האמור גם הרמב"ם יודה לזאת! אכן יש חלקו על זה. וע' בתורה תמימה פרשת קדושים (יט, יא אות ט). וראיתי שהרב פתחי תשובה (בחו"מ סימן שמח) הביא דברי השטמ"ק.

והנה המנהג שעושים בליל הסדר שאחד גונב את האפיקומן, ולכאורה הדבר אסור שהרי "דרך שחוק" אסור כמ"ש הרמב"ם. אבל כפי ביאורנו בדעת הרמב"ם יתכן שיש להמליץ על זאת (וע' בספר שלמי מועד, פסח עמוד שצט).

וה' יזכנו לשמור ולעשות ולקיים כל דברי התורה בין בינינו לבין קוננו, ובינינו לבין זולתנו. אמן.

לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו (יט,יא)

השופט אלפרד סמית לבש את מעילו בעל צווארון הפרווה תוך שהוא נועל על בריח כפול את דלת משרדו היוקרתי שבשדרה השביעית בניו יורק. זה עתה סיים בהצלחה מרובה קורס חשוב שהעביר לסטודנטים למשפט בנושא "אתיקה משפטית בכל מחיר". הוא חייך כשנזכר במשפטי ההערצה שקיבל מתלמידיו. "אני מקווה שאי פעם אצליח להיות שופט ישר ובעל מוסר כמוך" – אמר לו זה עתה אחד הסטודנטים בעיניים לחות. לאיטו עבר אלפרד במסדרון הארוך בדרכו אל המעלית תוך שהוא סוקר בהנאה את התמונות היקרות שנתלו לאחורונה במשרדי בית המשפט הפדראלי, ללא ספק, חשב לעצמו, הוא שבע רצון מעבודתו החשובה ובעלת הערך החברתי. לא כל בן אדם זוכה לעסוק בנושאים חשובים כל כך, לא כל בן אדם כשיר לעסוק בנושאים חשובים כל כך. ייתכן שעליו להוציא בספר את תוכן הקורס על "אתיקה משפטית" כדי להפיץ את רעיונותיו הערכיים באופן נרחב יותר. המעלית הגיעה אל קומת הכניסה והשופט הנכבד יצא מן הבניין דרך דלת הזכוכית המסתובבת, ופסע בצעדים אטיים ומכובדים אל עבר מכוניתו. בעודו נועץ את המפתחות בדלת המכונית הבחין לפתע בצרור

מוזר שהיה מונח ליד גלגל המכוננית. "הצרור היה קשור בסרט, מי קושר היום צרורות בסרט?" הרהר השופט תוך שהוא מביט אינסטינקטיבית ימינה ושמאלה, איש לא היה בסביבה. הוא הרים את הצרור ודחפו לכיס מעילו. בזריזות התניע את המכוננית והחל בנסיעה. כשנעצר ברמזור הראשון, הוציא את הצרור מכיסו, התיר את הסרט ופתח אותו בסקרנות. נשימתו נעצרה, בתוך שקיק – הבד התגלו לעיניו חמישה יהלומים נוצצים, מלוטשים, מבריקים, מדהימים ביופיים. על השקית לא היה רשום סימן זיהוי כלשהו מלבד שתי אותיות באנגלית, והספרה הסידורית 3566. נבוך ומבולבל המשיך בנסיעה כשהצרור בכיסו.

"חמישה יהלומים וגדולים כל כך!" – הרהר בתדהמה, "איזו מציאה!... מה עלי לעשות עם השקית הזאת?" ברגע הראשון עלה בדעתו שיש להודיע על – כך למשטרה. כן, ללא ספק מישהו הודיע למשטרה שאבדה לו כזאת שקית. אך בהרהור שני אמר לעצמו בלשון משפטית מהוקצעת, ניתן לחשוב גם באופן שונה: הרי, לאמתו של דבר, על השקית אין שום סימן מזהה... ומלבד זאת – איש לא ראה שהוא מצא את השקית, איש לא היה בסביבה, השקית תוכל למצוא לה מקום מתאים בכספת שבביתו... הוא גם מכיר מישהו שירצה לקנות את היהלומים ובכסף שיקבל תמורתם יוכל לקנות את מכוננית השרד המפוארת שהוא כל כך חולם עליה. ולשפץ את בריכת השחייה הפרטית שלו... הסערה בנפשו גברה. אבל איך אפשר שלא להשתדל אפילו להחזיר את האבדה? שאל אותו קול בליבו אך ככל שהתרחק מאזור בית המשפט והתקרב לביתו – גמלה בלבו ההחלטה להשאיר את היהלומים בביתו מבלי לספר על – כך לאיש. נראה כיצד התפתחו העניינים... חשב לעצמו. אחכה קצת, אבדוק בעיתונים אם מישהו מחפש אחר השקית. ואם לא תהיה הודעה משמעותית בנושא, כנראה שמשמיימים רוצים שיהלומים אלו יפלו בחלקי.

שבועיים ימים חלפו, במהלכם הוציא השופט עשרות פעמים את היהלומים מן הכספת שבחדר העבודה שלו והתבונן בזוהר הרך שלהם, בתחילה היה מהרהר בשאלה מי האיש שמרשה לעצמו לאבד יהלומים יקרים כל כך, אלא שככל שחלפו הימים השתנו מחשבותיו של השופט, הוא החל להרהר בכך שמזלו שפר עד מאוד הרי רבים מן העובדים בבית המשפט עוברים באותו המקום כל אחד מהן היה יכול למצוא את השקית עוד בטרם יצא הוא מבית המשפט.

בוקר אחד צלצל הטלפון במשרדו של השופט: "הלו, כבוד השופט סמית?" דיבר אי מי בקול נרגש מעברו השני של הקו "שמי מייק דוגל, אני יהלומן ממלטשת היהלומים הסמוכה למשרדך, סלח לי שאני מטריד אותך אבל זה מספר ימים שאני מצלצל להרבה אנשים שעובדים בסביבה הקרובה בניסיון למצוא איזה רמז לשקית יהלומים שאבדה לי באזור. זה היה צרור אפור שהכיל בתוכו חמישה יהלומים גדולים, ממש אסון... אולי ידוע לך, כבוד השופט, על אחד מעובדי משרדך שמצא צרור מעין זה?"

השופט סמית כחכח בגרונו. כיצד יוכל לומר שמצא שקית כזו כבר לפני שבועיים, ולא הודיע על כך למשטרה? פרשיה מעין זו עלולה לחסל, ללא ספק, את מעמדו בבית המשפט... הרהור לא אך יותר משניות ספורות, האיש מעברו השני של הקו המתין בקוצר רוח לתשובה. "לא אדוני" – ענה השופט, "לא שמעתי דבר שעשוי לסייע לך". "תודה וסליחה על הפרעה" – אמר האיש מעבר לקו ונימת ייאוש נשזרה בקולו. השופט הרהר עוד רגע קצרצר לפני שאמר

"מצטער שאיני יכול לעזור לך". "הסתבכתי קצת עם העניין" – חשב השופט סמית בחוסר נוחות כאשר הניח את השפופרת במקומה. "אבל מכיוון שאיש לא ראה אותי מרים את השקית, איני יכול עכשיו להרשות לעצמי שמקרה פעוט זה יערער את מעמדי בבית המשפט הפדראלי של ניו יורק! אצטרך להצניע את העניין, ולשכוח ממנו לעת עתה".

לאחר יומיים כאשר צלצל שוב הטלפון ומעברו השני של הקו נשמע קולו של מייק דוגל חש השופט קוצר רוח של ממש, מה רוצה ממנו אותו מפוזר שמרשה לעצמו לאבד שקיקי יהלומים? "סליחה אדוני השופט, זה שוב אני, מייק דוגל באמת סליחה על הטרחה, אבל עשיתי כמה ברורים והתברר לי שאיבדתי את הצרור באזור המכונית שלך אולי בכל זאת ראית אותו? או לפחות איזה רמז, איזה שהוא סימן שיעזור לי לחפש בכיוון הנכון? אם לא אשיב את היהלומים לבעליהם תוך יומיים אינני יודע מה יהיה עליי". "לא" – ענה השופט בתקיפות, "אני איני אחראי על כל שקיק בד שאבד באזור בית המשפט, אודה לך אם לא תטריד אותי שנית!"

לאחר שעה קלה נשמעה דפיקה בדלת משרדו של השופט. אל החדר נכנס שוטר ואחריו אדם נוסף. השופט סמית היה סמוך ובטוח שהשוטר בא, כמו תמיד, לקבל ממנו חתימה על צו – חיפוש בבתי חשודים. הוא קם להדליק את האור כי החדר היה שרוי באפלולית מה. "לא לא מר סמית" – אמר השוטר, "אין צורך להדליק את האור, אנחנו רוצים להראות לך משהו והחשיכה דווקא תעזור בכך!" האדם שליווה את השוטר הוציא מתיקו מקרנת סרטים קטנה וכיוון אותה על הקיר הלבן. לתדהמתו הרבה של השופט הוא ראה לפתע את עצמו, כשהוא מתקרב למכוניתו שבחניון בית המשפט. הוא ראה את עצמו מתקרב למכונית כשהמפתחות בידו, מתבונן רגע ארוך על השקיק האפור שליד גלגל המכונית, מתכופף ומרים את הצרור, נכנס למכונית, מתניע, עוצר ברמזור ופותח את שקית היהלומים... השופט כמעט והתעלף. הוא חש שגרוננו יבש, והדם אזל מפניו, הוא הרגיש באותו רגע שטוב לו מותו מחייו – באם תתפרסם עובדה מבישה זאת ברבים. הוא חש שהבושה שורפת אותו כאש.

"אני העיתונאי מייק דוגל" – הציג האיש את עצמו, "אני עורך סקר הבודק את רמת מוסריותם של אנשי ציבור נודעים כמוך. במכונית הטרנזיט שעמדה ליד מכוניתך הוטמנה מצלמה נסתרת שהסריטה את כל פעולותיך. חיכינו שבועיים ימים כדי לראות אם תודיע למשטרה על מציאה שמצאת וגם בדקנו פעמיים אם תודה בדבר... צר לנו לבשר לך אדוני השופט שאתה אינך טוב מן העבריינים שאותם אתה שופט..."

השופט סמית היה חיזור כסיד, באותו רגע היה מוכן לתת את כל רכושו עלי אדמות רק כדי למנוע מעצמו את תחושת הבושה, אילו רק היה יודע שרואים אותו... אילו רק היה מעלה בדעתו שמצלמים אותו במצלמה נסתרת, וכל פעולה שלו מונצחת, אין ספק שלא היה נוהג כך! איזו מין רוח שטות גרמה לו לעשות את מה שעשה? מה לא היה נותן כדי להחזיר את הגלגל לאחור, ושתינתן לו עוד הזדמנות לשקול בכובד ראש את המקרה שקרה לו...

ואנחנו? ... האם אנחנו מודעים לכך שרואים אותנו מלמעלה ומצלמים כל פעולה ופעולה שאנחנו עושים? .

“לא תקלל חרש” (יט, יד) (הר”ן)

מדוע הדגישה התורה את איסור קללת החרש? והלא אסור לחלוטין לקלל כל יהודי, ואפשר היה לכתוב: “לא תקלל”, ותו לא! אלא - כתב רבינו ניסים זצ”ל, הר”ן, בדרשותיו, שהתורה גילתה לנו כאן יסוד נפלא: אם נשאל את עצמנו, מדוע אסור לגנוב - תהיה זו שאלה מוזרה. אסור לגנוב, כי אסור לשלוח יד ברכוש הזולת. אסור לפגוע בו, אסור להזיק לו. ובכן, את טובתו של מי דרשה התורה? את טובתו של הנגנב. הוא הדין, בקללה. מדוע אסור לקלל? כי אסור לצער יהודי, אסור להכאיב לו. והשומע קללתו, נפגע. הדבר חורה לו, פוגע בו. מציק ומדכדך ומכעיס. אבל, אם כן - היה מותר לקלל חרש! מדוע לא? הרי אינו שומע. ולעומתו, המקלל משכך את כעסו. פורק את זעמו. יש כאן רווח, בלי הפסד... אך לא, התורה אסרה אף לקלל חרש! ובאמת, מדוע לא? משום שלא הבנו נכון את מהות האיסור! מהאיסור לקלל חרש, נמצאנו למדים שאסור לקלל - לא בגלל שהתורה חסה על המתקלל המצטער - אלא חסה על המקלל, המשחית את נפשו על ידי “נקמתו” וקיללתו: תלמד להבליג, לסלוח, למחול - ואל תקלל גם אם הלה אינו שומע! וממילא, נמצאנו למדים כי האיסור לגנוב - ודומיו - אינו רק לטובת הנגנב, אלא גם לטובתו של הגנב! התורה דאגה לו, לבל ישחית את נפשו בגניבה, שלא יתדרדר ושלא יחטא!!!

הוכח תוכיח את עמיתך (י”ט ז’)

מסופר על הרה”ק לוי יצחק מבארדיטשוב זיע”א שנזדמן פעם לבית הכנסת אחד, ושמע דרשה של מגיד שהוכיח קשות את הציבור על עוונותיהם הרבים קלים כחמורים, בסוף הדרשה נשא הסנגור הגדול רבי לוי יצחק כפיו לשמים ואמר: רבש”ע, יהודי זה מדבר מחמת צערו, יש לו בנות להשיא והוא זקוק לפרנסה, אנא תן לו פרנסה ברווח ממקום אחר ויפסיק לקטרג על בניך.

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשנא עליו חטא (יט, ז) (סיפור על רבי ישראל יעקב פישר זצ”ל)

זה היה ערב חורפי קר וקפוא. הרחובות היו אפלים ונטושים, ובעיקר, מכוסים בשלג. השלג היה בכל מקום – הוא נערם בגבעות ענקיות שכיסו את המרזבים בצדי הדרך וחסמו את המדרכות, תוך כדי שהוא משאיר את תושבי ירושלים בתוך בתיהם החמים והמוגנים. אף אחד – חוץ, אולי, מכמה ילדים שהתרגשו מההזדמנות הנפלאה לבנות איגלו או איש – שלג – לא יצא החוצה במזג אויר כזה. ירושלים לא הוכתה בסופה עזה כזאת מזה חמישים שנה. כך או אחרת, בעלי ואני מצאנו בייביסיטר שגילתה אומץ רב במזג אויר כזה לבוא אל ביתנו הירושלמי בן מאה השנים ויותר. לאחר שעטפנו את עצמנו בשכבות של סוודרים וגרבי צמר עבות, יצאנו לעבר ביתו של מרן הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ”ל, שהיה הראב”ד של ירושלים. המשפחה שלנו עברה תקופה לא קלה בכלל. לפני שבועות אימי שתחיה, אושפזה בבית החולים לצורך ניתוח שולי שהיה עליה לעבור. אולם משהו לא היה כשורה במהלך הניתוח והיא סיימה את הניתוח עם זיהום בדם. כדי להבהיר יותר הבעיה, בחיידק מהסוג הזה הרופאים בארץ לא נתקלו אף פעם, ולכן לא היה להם שום רעיון באיזו אנטיביוטיקה להשתמש כדי להיאבק בו. לכן אימי, כפי שהגדיר זאת אחד הרופאים, “הופצצה בכל סוגי האנטיביוטיקה הקיימים, בתקווה שאחד מכל סוגי האנטיביוטיקה שקיבלה יתגבר על החיידק”.

בדרך כלל, יש תור ארוך של אנשים מחוץ לביתו של הרב פישר, המחכים לרגע בו יוכלו לדבר עמו. קיווינו שנהיה ברי מזל ולא נצטרך לחכות יותר משעה. אולם להפתעתנו הרבה היינו האנשים היחידים שם והרב נתן לנו את תשומת ליבו המלאה.

לאחר שהרב שמע מספר פרטים על המחלה המוזרה של אימי, הוא שאל אותי לגבי שמה, שמות שני הוריה, ושמו של אבי. בזהירות רבה כתבתי את שמותיהם על חתיכת נייר קטנה. לאחר שנתתי לו את השמות הוא ערך במשך כמה דקות התאמות וחישובים ושרטט תרשים מפורט. "השמות בסדר גמור. אין שום בעיה", הוא אמר לבסוף. נשמתי לרווחה. הרב פישר היה ידוע ביכולתו הייחודית בבדיקת והתאמת שמות האנשים, בהתאם לאיכותם הרוחנית (של השמות), ואף לוודא שהם אכן מתאימים להם. על פי הקבלה, שמו של האדם מגדיר את מהותו. לעיתים, זוגות שהיו בהליכי גירושין היו מגיעים אל הרב פישר כדי לקבל את עצתו כיצד לשפר את חיי הנישואין שלהם, כאשר בסופו של דבר היו עוזבים את חדרו עם שמות חדשים. הדבר היה מדהים מאוד, שינוי השמות גרם לשינוי משמעותי בשלום הבית בין בני הזוג.

אך אם השמות לא גרמו בעיות כלשהן, אז מה כן? חיכיתי שהצדיק ימשיך, אך הוא שתק, שקוע במחשבות. לפתע, הוא הפנה את מבטו אלי, ואחר כך הסתכל שוב על רשימת השמות. "האם את חשה מירמור כלפי אימא שלך?" הוא שאל בעדינות. לא יכולתי לענות מיד, פשוט לא יכולתי. מספר דקות עברו עד שהייתי מסוגלת לדבר, הייתי בטוחה שלרב פישר לא היו ספקות מה תהיה תשובתי...

אבי נפטר כאשר הייתי פעוטה, ומאז ועד שהגעתי לגיל חמש אימי הייתה, מה שמוכר היום, "אם חד הורית". אני זוכרת שהיינו מאוד עניים. אימי, בנוסף להיות אם חד – הורית המטפלת בארבעת ילדיה, נאלצה לעבוד במשרה מלאה כדי לכסות את ההוצאות ההכרחיות של הבית. עכשיו, כאישה בוגרת, אני מבינה שזה היה דבר מאוד קשה עבורה, אך למרות זאת אני זוכרת שהיא כל הזמן הייתה שרה וצוחקת אתנו, למרות שבתוכה ידעתי שהיא בכתה הרבה.

למרות בדידותה של אימי והאמצעים הכלכליים הדלים שעמדו לרשותנו, זכיתי לילדות נפלאה, לפחות עד שחגגתי את יום הולדתי החמישי. למרות שאימי עבדה במשך היום, היא חילקה את הערבים עם ארבעת ילדיה. בתוכי קיימים זיכרונות די מעורפלים על סיפורים לפני השינה, תוך כדי התכרבלות מתחת לשמיכת פוך עבה ששמרה עלינו מפני הקור בביתנו הירושלמי. למרות זאת, הבנתי באותו זמן שמשפחתנו שונה משאר המשפחות, הרגשתי בטחון מסוים עם אהבתה של אימי, ובאופן עקרוני הרגשתי שמחה עם איך שהדברים התנהלו. כל זה השתנה ביום הולדתי החמישי, כאשר אימי נישאה לאלמן צעיר עם חמישה ילדים משלו. לפתע, היו שם עוד ילדים שהתרפקו על אהבתה של אימי. עכשיו אהבתה הייתה צריכה להתחלק עם תשעה ילדים קטנים שהיו זקוקים לתשומת ליבה. הרגשתי שלא נותרה מספיק אהבה עבורי. מכיוון שהייתי הצעירה במשפחה "המעורבת" החדשה והגדולה שלנו, וכתוצאה מכך גם הרגישה ביותר, הפכתי לילדה מאוד לא נעימה וקנטרנית, ולא פעם אף פוגעת באופן פיזי בסובבים אותי. לא יכולתי להבין מדוע אימי עשתה לי את זה. למה היא הייתה צריכה להינשא שוב? עד כמה שהבנתי, הכול היה כל כך נפלא כפי שהוא היה ולכן גם לא הייתה שום

סיבה לשנות זאת. חשבתי שאנו משפחה חמה ואוהבת. אהבתי את ביתנו החמים עם כל היצירות שהכנו בעצמנו, אשר קישטו את קירות ביתנו. אבל עכשיו, כשנעשה צפוף, עברנו למקום שמבחינתי לא היה כל כך ידידותי ונעים, אך מרווח יותר. נאלצתי לחלק את חדרי עם ילדה זרה שנהנתה להכות אותי מידי פעם, כשאף אחד לא הסתכל! זה פשוט לא היה הגיוני מבחינתי. אימי נוהגת לספר על השנים הראשונות שהיו מלאות בקשיים, כאשר ניסינו לאחד שתי משפחות עם רקע ומנהגים שונים, למשפחה אחת מאוחדת. היום, אני מבינה שהייתי צריכה לעבור את הקשיים האלה כדי להיות מי שאני. אחרי הכול, החיים מלאים נקודות דרך, כאשר בכל נקודה יש את האתגר אותו היא חובקת בתוכה. כשהגיע הזמן בו הייתי מוכנה להקים בית משלי, הפכנו למשפחה אחת. בנוסף לגידולן ואיחודן של שתי המשפחות, אימי הייתה עסוקה מאוד בטיפול ה"גורם המשותף" – אחיי ואחיותיי.

זה מצחיק מאוד כיצד עמוק בפנים, רגשות ילדותיים יכולים לעמוד בדרך של מה שאמור להיות עבורנו כל כך אמתי. כמובן שנישואיה השניים של אימי היו לטובת כולם. אני מרגישה קרובה מאוד לאבי החורג, ושתי המשפחות התקרבו כל כך במשך הזמן, עד שכביכול הספקתי לשכוח מי מאחיותיי הן "האמתיות" ומי מהן "החורגות". אני לא מסוגלת לחשוב מה היה קורה אילו אימי לא הייתה עושה את הצעד הזה, ונישאת שוב. סביר להניח, שהיא הייתה הופכת לאישה עייפה ומרירה במקום רעיה מלאת מרץ ועסוקה, אימא וסבתא כפי שהיא היום. למרות שאין בתוכי שום ספק שאימי עשתה את הצעד הנכון כדי לבנות מחדש את חייה, בתוכי חבוי כעס עמוק מאוד. הייתי בסך הכל ילדה בת חמש שנאלצה לחלק את אימה האהובה עם ילדים זרים. ולמרות שזה לא נשמע הגיוני, הרגשתי מרירות.

לא סיפרתי להרב פישר את כל הסיפור. רק עניתי, "כן, יש בליבי מרירות כלפי אימי". "האם את מוכנה לשחרר את המרירות הזאת מליבך כדי שאמך תחלים?" הוא שאל בעדינות. הייתי צריכה הפסקה קצרה כדי לחשוב מספר רגעים. האם באמת אני יכולה לשחרר מתוכי דבר כזה עמוק? האם אוכל אי פעם להתגבר על רגשותיי הילדותיים? עיניי התמלאו בדמעות. בסופו של דבר, בקול חנוק, אמרתי להרב פישר שאני מסוגלת. ידעתי שאני חייבת. הרב פישר נעמד מיד ואמר לי שהוא עומד בית דין עם שלושה רבנים. הרגשתי כיצד אני מתאבנת ממש. האם אצטרך לספר להם את כל הסיפור הזה? הליך התרת הנדרים ארך מספר דקות בלבד. וכשה נגמר, הרב פישר חיך ואמר, "עכשיו אימא שלך תזכה לרפואה שלמה". עם רגשות מעורבים יצאנו מחדרו של הרב. וביחד התחלנו לצעוד בתוך השלג שהלך והעמיק. למרות הבגדים העבים והכבדים, שבהחלט הכבידו עליי, הרגשתי קלילה, מלווה בהרגשה נפלאה שאבן נגולה מעל ליבי. ידעתי שלמרות שבאתי לבקש מהרב פישר עזרה כדי לרפא את אימי, זכיתי גם אני להירפא. שנים של תרעומת ומרירות יצאו ממני החוצה והרגשתי חופשיה כל כך, כמו ציפור, שמוכנה לעוף לגבהים חדשים.

באותו ערב, הצליחו לזהות במעבדה את החיידק שגרם לאימא את הזיהום. מצויד באינפורמציה, מנהל המחלקה לטיפולים בזיהומים ידע עכשיו איזו אנטיביוטיקה תשפיע בצורה הטובה ביותר ותסייע לאימא. לאחר מספר ימים, אימי שוחררה מבית החולים, ואחרי מספר חודשים של מנוחה, היא חזרה לחייה הפעילים כבעבר.

רבי ישראל יעקב פישר נפטר בבוקר שלמחרת. תושבי ירושלים היו המומים כואבים ואבלים את אובדנו של גאון הדור והדרו. למרות הגשם והשלג, אלפי אנשים ליוו את הרב פישר בדרכו האחרונה.

כשבעלי ואני שמענו על כך, היינו, כמובן, המומים, אך באותו זמן, היינו אסירי תודה על כך שזכינו להיות בין האחרונים שזכו להתבשם מתורתו, קדושתו, וחכמתו המופלאה של רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל. יהי רצון שזכותו של הצדיק תגן על כל ישראל, אמן.

"לא תשנא את אחיך בלבבך" [קדושים – יט, יז]. (ופריו מתוק).

הפך ואהבת לרעך (פס' י"ח). והנה אלה המצוות כולם נטועות בלב, ובהשמרם ישבו בארץ, כי על שנאת חינום חרב בית שני (אבן עזרא).

בספר 'באר שלמה' (מערכת ש' אות ג'), מובא סיפור נפלא אודות הצדיק רבי שמשון וורטהיימר זצ"ל: רבי שמשון היה חכם מפורסם, והקיסר לאופלד הראשון שליט הממלכה האוסטרית - הונגרית לפני 300 שנה, מינהו לשר האוצר בממלכתו. הודות לכך, זכה להיות שתדלן טוב לישראל, והיה מבטל גזירות רבות ששונאי ישראל ביקשו להטיל על היהודים.

באחד הימים, קרא לו הקיסר, ופנה אליו בשאלה נוקבת: "היהודים הם חכמים ופיקחים, וגם גומלי חסדים באופן מופלא. פעמים רבות שמעתי על יהודי שבצרה ומצוקה, וחבריו נחלצים לעזרתו ועושים עמו חסד וצדקה, דבר שאינו מצוי כל כך אצל הגויים. אך דבר אחד איני מבין – מדוע אם כן העם היהודי סובל חרפת גלות קשה כל כך, נרדף ומעונה יותר מכל אומה שבעולם?". רבי שמשון הרהר מעט וענה: "קיימת סיבה אחת המאריכה את גלותנו. אילולא היא כבר היינו נגאלים". "ומה היא?", דחק בו הקיסר. "מפני שיש ביניהם שנאת חינום", השיב רבי שמשון. הבעת ספקנות עלתה על פני הקיסר. התשובה לא הניחה את דעתו. "כיצד תאמר כן, הרי אני מכיר את היהודים ויש ביניהם אחווה ושלוש, וגם המון גמילות חסדים. אני בטוח שאתה מסתיר ממני את התשובה האמתית! ולכן - סיים הקיסר - אם בתוך שלושה ימים לא תשיב לי תשובה נכונה על הסיבה האמתית שאתם כל כך נרדפים ומיוסרים – אגרש את כל היהודים מהמדינה!"

הצדיק ר' שמשון הצטער מאוד על הדבר. התענה והתפלל, ועשה שאלת חלום, וקיווה שיודיעו לו מן השמים היאך עליו לנהוג בעת צרה שכזו. ענו לו מן השמים: הסר דאגה מליבך, ענית לקיסר טוב מאוד. הקיסר ייוכח באמיתות תשובתך במהרה!

למחרת, הלך הקיסר עם שריו ונכבדיו ליערות כמנהגם להשתעשע בצייד-חיות. והנה הבחין הקיסר בחיה נאה ביותר, רצה במהירות לתוככי היער. חשקה נפשו של הקיסר לצוד את החיה הנדירה, ומיהר לרדוף אחריה כברת ארץ ארוכה. פמליית הקיסר לא הרגישה בהיעלמותו של מלכם מן העין, והקיסר תעה ביער העבות ואיבד את דרכו. צללי ערב החלו לנטות על יער העבות, והקיסר כבר שומע את קולות חיות הטרף שביער, וקולט כי למעשה הוא אבוד ביער המחשיך והולך. טיפס על עץ גבוה כדי לבדוק האם יוכל לאתר בית מואר, והנה הוא רואה שלא הרחק ממקומו זורם נהר, ומעבר לנהר נקודות אור קטנות, שהעידו כי זה יישוב בני אדם. הקיסר מיהר ורץ לכיוון הנהר, פשט את בגדי מלכותו והחל לשחות אל עברו השני של הנהר.

הגיע לכפר, תשוש ורעב, כשכולו רטוב עד לשד-עצמותיו, וקופא מחמת הכפור הנורא. דפק בדלת הבית הראשון אליו נקלע, ובני הבית הנכרים פתחו את הדלת. מיד כשראו את ההלך הזר (ולא זיהו שמדובר בקיסר), התייחסו אליו בחשדנות, וטרקו בפניו את הדלת. כך גם אירע בבית השני והשלישי, עד שהחליט לחפש בית עם מזוזה, שהרי היהודים ידועים כרחמנים וירחמו עליו. ואכן, כעבור כמה דקות מצא בית שמזוזה בפתחו. דפק על הדלת, ופתח לו יהודי והכניסו לביתו בסבר פנים יפות (למרות שלא ידע כלל שמדובר בקיסר). התחנן הקיסר: "אנא תרחם עלי, אני צריך להתחמם". היהודי מיהר להסיק את התנור, הושיב את האורח לידו, ומזג לו יין-שרף לחמם את גופו, וגם ארוחה דשנה הניח לפניו. הקיסר המשיך להתלונן בבכי, "עדיין קר לי, אנא תביא לי מעיל פרווה". היהודי הרחמן מיהר וכיסהו במעיל פרווה משובח. אשת בעל הבית שעמדה לידו, לחשה לו באידיש: "תזהר ממנו, יתכן שהוא שודד, כי מי מסתובב כך בלילה קפוא. הוא עוד ישדוד אותנו ויברח". היהודי ענה לה: "בהצלת נפשות אין לעשות חשבונות. אל תפחד, אני ישמור עליו כל הלילה". הקיסר הצליח לקלוט כי הבעל מהסה את אשתו המזהירה מפני ההלך המסוכן, והתפעם מאוד ממסירותו ומגדלות רוחו של היהודי, לעומת התושבים הגויים שטרקו בפניו את הדלת. הוא ציפה בליבו לרגע בו יוכל להשיב לו כגמולו הטוב.

הלילה עבר. למחרת שאל הקיסר את היהודי: "האם יש כאן עגלון שיוכל להוליך אותי עד לעיר הבירה ווינה?", השיב היהודי: "אני עגלון". הקיסר ביקש לדעת את מחיר הנסיעה הארוכה, והיהודי נקב בסכום. "אשלם לך מחיר כפול", אמר הקיסר, "אך אבקש שתיתן לי להתכסות במעיל הפרווה שלך במשך הנסיעה כי קר לי מאוד". אשתו שוב הזהירה בלחש: "הגוי הזה טומן לך מלכודת. לא רק שלא ישלם לך עבור הנסיעה, אלא עוד יגנוב לך את מעיל הפרווה היקר". אך היהודי בשלו, "הסירי דאגה מליבך, בע"ה הכול יהיה בסדר". העגלון לקח אותו לווינה, וכאשר נכנסו לעיר, שאלו להיכן בדיוק צריך להגיע. "לבית המלוכה", השיב הגוי. העגלון התנצל: "לשם אני לא נכנס, אתה הרי יודע שחל איסור להתקרב לארמון הקיסר". הנוסע הרגיעו: "אין לך ממה לחשוש, תיסע בבקשה". השניים מגיעים לאחוזת המלוכה, והעגלון עוצר. אמר לו הקיסר "תיכנס פנימה". "להיכנס לכאן זו ממש סכנה, אני לא מוכן להמשיך", הודיע היהודי נחרצות. הקיסר הבטיחו: "לא יארע לך כל רע, תיכנס ואל תפחד". היהודי השתכנע ונכנס לבית המלוכה. לפתע קפץ הקיסר מהעגלה, נכנס לתוך הארמון ונעלם. בהיכנסו לחש לאנשי המשמר "תכניסו את העגלון למקום שמור שלא יברח". מיד באו השומרים ותפסו את היהודי. הכניסוהו לחדר ואמרו לו "תמתין פה עד שיטפלו בך". היהודי כבר הבין שנבואת אשתו התקיימה, הנה הגוי הזה ברח מבלי לשלם, גנב לי את מעיל הפרווה, ומי יודע לאיזו צרה נכנסתי כעת ומה יעלילו עלי.

כעבור כמה דקות, נכנסו שומרים ואמרו לו "הקיסר קורא לך". היהודי נתמלא כולו חיל ורעדה, ונכנס אל הקיסר בפיק-ברכיים. בקושי העז להביט בפני הקיסר, והלה פנה אליו ושאל: "האם אינך מכירני?". היהודי השיב כי מעולם לא ראה את הקיסר. צחק הקיסר ואמר לו כי הוא היה אורחו אתמול בלילה, ועמו הגיע לארמון. בעוד היהודי מתקשה לעכל את הדברים, הקיסר הודה לו נרגשות, והוסיף בחיבה גלויה: "אני רוצה לשלם לך, אך הרבה יותר מדמי הנסיעה; כל אוצרות המלוכה פתוחים לפניך, תגיד לי מה אתה רוצה, כפר, כרם או שדה, כסף מזומן או תשלום מכס של אחת העיירות...". למרבה הפלא, היהודי עומד נבוך, ואינו מוציא

הגה מפיו. אמר לו הקיסר בנימה חד - משמעית: "אם לא תענה לי, אשלם לך את מחיר הנסיעה שקבענו הבוקר, ותו לא".

אדוני הקיסר, פתח היהודי את פיו, "כידוע לך, אני עגלון פשוט, ובמהלך נסיעותיי, אני עוסק גם ברוכלות ומוכר מיני סדקית. הקב"ה זיכה אותי בפרנסה טובה, ואיני צריך דבר. רק דבר אחד טורד את מנוחתי: לאחרונה, יהודי אחד נכנס לתחומי, גם הוא עגלון, וגם רוכל, כך שממש יורד לחיי. יצווה נא הקיסר ירום-הודו, כי תיאסר עליו ועל כל מתחרה אחר הכניסה לכפרנו והעיסוק בענף שלי, "... כהלום רעם שמע הקיסר את בקשת היהודי. ספק כפיו זה לזה, "אוי, שוטה שבעולם, רציתי לעשות אותך למלך הכפר, יכולת להפוך לגביר אדיר, ולהיות לאדון לאותו יהודי מתחרה; אבל אתה, במקום לחשוב על טובתך, חושב רק כיצד לנקום במתחרה שלך!".

הקיסר ביקש לקרוא לרבי שמשון וורטהיימר, ובבואו אמר לו: "עתה אני מבין היטב עד כמה תשובתך מדויקת. כזה עם נפלא, גומל חסד, מכניס אורחים בסבר פנים יפות, גם אם הם זרים בלתי מוכרים; אבל בעניין שנאת חינוס, כל כך לקויים... כמה חבל ששנאת חינוס מאפילה על התכונות היפות והנאצלות של בני עמכם", נאנח הקיסר, ועמו גם רבי שמשון "...

מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים, מפני מה חרב? - מפני שהייתה בו שנאת חינוס" (יומא ט'). וכתב רבינו החיד"א ז"ע בספרו 'חומת אנך', על הפסוק "חינוס נמכרתם ולא בכסף תגאלו" (ישעיהו נ"ב, ג'): "ידוע שבית שני נחרב בעוון שנאת חינוס, ואם כן הגאולה תלויה בזה שיהיה שלום ונהיה לאחדות אחד, ואז תבוא הגאולה, אבל כל זמן שיש שנאת חינוס, אי אפשר שתהיה גאולה, אף שיהיו בישראל מצוות, לא שייך שתבוא הגאולה כשאינן שלום. והנה רז"ל דרשו: אוהב כסף לא ישבע כסף, זהו אוהב מצוות. ואם כן, זהו שאמר הכתוב 'חינוס נמכרתם' בעוון שנאת חינוס, הוא חורבן בית שני, אם כן 'לא בכסף' דהיינו לא במצוות, 'תגאלו', שהגם שיהיו מצוות רבות, אם תהיה שנאת חינוס, לא תבוא הגאולה!"

"זאהבת לרעך כמוך" (יט, יח). (מחמדי התורה)

הגאון רבי חיים ויטאל (תלמידי של האר"י) אומר: צאו וראו מה גדול כח אהבת הבריות: בשעה ששני בני אדם רוחשים אהבה ואחוה ביניהם, הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו ביניהם, ורמז לדבר "אהבה" בגימטרייה שלש עשרה. וכאשר קיימת אהבה ואחוה בין שני אנשים, הרי היא אהבה כפולה שמנינה עשרים ושש, והוא כמניין אותיות שם הוי"ה. וזהו שנאמר כאן: "ואהבת לרעך כמוך אני ה'" - כשתגיע למדרגה של אהבת הזולת בלי שום פניה אחרת, תעורר גם בחברך אהבה שלמה כלפך. והתוצאה מאהבה כפולה זו תהא "אני ה'" - הקדוש ברוך הוא ישרה שכינתו ביניכם.

ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך ויקרא (ט"ט - ט"ט) (סיפורי צדיקים, עלון 151)

סיפר תלמידו של הגה"ק רבי אריה לייב הכהן זיע"א בעל "קצות החושן", כאשר מורי ורבי חלה ונחלש בסוף ימיו, באחת הפעמים זכיתי לשמש את רבי הקדוש, בפעם הזאת שכב הרבי אין אונים עד שהייתי צריך להלביש לו את הגרביים. כשגמרתי להלבישו את הגרביים, הזדעזעתי לשמוע איך הרבי שבקושי היה יכול לנענע שפתיו מרוב חולשה, קיבל גבורת ארי

ושאג בקול גדול "זה דוקר! זה דוקר!" ואני מרוב בהלה חשבתי שבאמת דוקר, ונגשתי ופשטתי את הגרביים כשאני הופך אותם לצד השני והלבשתיו שנית, ויהי אך גמרתי להלבישם ושוב אותה שאגת ארי: "זה דוקר! זה דוקר!" ומיד נצנץ במוחי שלא מדובר בדקירה גשמית אלא בדקירה רוחנית, מסתמא הגרביים הם שעטנז, וכך הווה,

מיד כשהחילותי לבדקם נתגלה לנגד עיני שגרבי הצמר תפורים בחוטי פשתן. גוף קדוש וטהור היה לרבנו הקצות זיע"א סיים התלמיד, אשר מרוב קדושתו הרגיש מיד בדקירה הרוחנית ובמצב של חולשה כזו שאג כלביא

לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך (יט, כז)

הנה בהיות האדם בעל צורה, אינו משחית גופו בשפל מעשים כי הוא מושפע מצורתו. כאשר רואים כן כי מי שמתהדר בבגדי פאר אינו יושב על כל מושב לבל יקלקל יופי וניקיון בגדי הדרתו. וכן עינינו רואות כי המהודר והמכובד יתנהג בוותרנות ולא עקשנות הנקלה והבזוי. וישתנו תנועותיו של המכובד מהשפעת בגדיו, ותהיינה תנועותיו בנימוס ובנחת.

וכשם שזהו בהדרת חיצוניות בגדיו, כן הוא ב"זקנו" כי האיש הזקן מלא רחמים ומתנהג בנחת. כמו כן המגדל זקנו הרי זו השפעה לטובה וגדר לבל ידח במעשה נידח, כי "הדרת פנים" זקן - כלומר הזקן משפיע על הפנים - הן על הפרצוף; (פנים), והן על הפנימיות (פנים).

ובא הדבר ללמד, כי המקיף "פאת ראשו" הן הקפת כל הראש והן אפילו הקפת חלקו בגבול שגבלו חז"ל מעל האוזן סביב סביב, אזי מאז ישחית "פאת זקנו", כי הראש מחזיק הזקן. כביכול הזקן תלוי בפאת ראשו, ובהינתק זה מזה ע"י שחצה את החיבור שהיה מחבר בין הראש לזקן (בצד האוזניים), מאז גם זקנו לא ישפיע עליו, והבן. וז"ש "לא תקיפו פאת ראשכם", ואז גם "לא תשחית את הזקן", וההיפך להיפך! והנה בראש הזכיר הקפה, ובזקן השחתה. מלבד הפשט שבזקן דווקא דרך השחתה משא"כ בראש, (וכמו שנחלקו בזה הראשונים הלא המה הרמב"ם והרא"ש ע"ה ע' יר"ד סימן קפא). יש גם עוד רמז, שהקפת הראש מעשה רע, ואילו כן בזקן הוא עוד יותר רע ח"ו.

וגם יש סוד ורמז נוסף: שכפי שאדם מקדש מחשבתו שזהו "הראש", כן נשמר זקנו לבל ישחיתנו. וגם רמז עליון בתחתון וד"ל. והיה זה שלום.

"לא תשחית את פאת זקנך" (יט, כז) (הרה"ק ר' ישראל יצחק מאלכסנדר זי"ע)

איש חסיד שסטה מדרך החסידות וגילח זקנו, בא פעם לפני ר' ישראל יצחק מאלכסנדר זי"ע כשהוא לבוש מעיל פרווה יקר ערך, התחיל הרבי להחליק בידו על צווארונו של המעיל, ואמר כמה יפה מעיל זה. האיש הזה גבה לבו כי הרבי מוצא עניין בפרווה שלו והתחיל לשבח את המעיל, כי זה היה הפרווה הכי יקרה ביריד, ושילם בעדה יותר מאלף רובל, וכי כל חבריו מקנאים בו. והרבי עומד כל הזמן ומחליק בידו על שערות הפרווה. לבסוף שאלו הרב: תגיד נא ידידי, במקרה שהשערות נמרטות מכאן יש עוד איזה ערך לפרווה זאת? ענה לו האיש, אז היא לא שווה כלום. הרים הרבי את ידו מעל הפרווה ושם אותה על לחייו המגולחות למשעי ואמר לו "נו..."

לפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקיך אני ה' (יט לב) (רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל)

איתא בגמרא (קדושין לג, ב) א"ר אלעזר כל ת"ח שאין עומד מפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח, שנאמר (קהלת ח, יג) וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני א-לקים, מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר ויראת מא-להיך הרי מורא זו קימה. ותמה ה'תורת משה' מה מדה כנגד מדה יש בעונש זה.

והביא, שמצינו עוד בגמרא שם לעיל מינה (לב, ב) איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום כל שיבה במשמע, ופירש שם רש"י וה"ק מפני שיבה תקום, והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק' אם כן שפיר הוי העונש מדה כנגד מדה, שכן הוא לא עמד בפני רבו והקב"ה מענישו שגם מפניו לא יעמדו וזאת ע"י שלא יאריך ימים, וממילא לא יגיע לגיל זקנה שאז צריך לקום מפניו משום 'מפני שיבה תקום'. שמא תאמר עדיין יקומו מפניו בהיותו 'ניק וחכים', ע"ז אמר שתלמודו משתכח וא"כ בשל ב' סיבות הללו לא יעמדו מפניו.

ובאופן אחר אפשר לבאר דבר זה, דהנה יש לדקדק דבקרא דידן מבואר אף בזקן שיש לקום מפניו ואמאי נקטה הגמ' דווקא דאינו עומד מפני רבו, וביותר יל"ד מהו שנקטה הגמ' כל ת"ח, והרי האי דינא דקימה מפני זקן שייך בכל אדם. ועו"ק מהו דנקטה הגמ' דעונשו שלא יאריך ימים, ומדוע דווקא עונש זה ניתן לעבירה זו.

ונראה, דהרי כלל הוא דבמדה שאדם מודד מודדין לו והקב"ה מעניש במידה כנגד מידה, וא"כ באדם שאינו קם מפני זקן עונשו צריך להיות שבהיותו זקן לא יקומו בפניו, ונמצא דמכח העבירה יזכה לאריכות ימים להיות זקן כדי שלא יקומו לו, והרי בפשטות המידה כנגד מידה היא לחומרא ולא לקולא. מעתה י"ל, דזהו שנקט בגמ' בדוקא כל ת"ח שהרי ת"ח בעינן לקום מפניו, וכשאינו קם בפני רבו דבכה"ג אף ת"ח חייב לקום לרבו, נמצא דנענש עתה במידה זו שלא יקומו אחרים מפניו בהיותו ת"ח ואינו מאריך ימים, דאינו נצרך לאריכות ימים להיותו זקן שלא יקומו מפניו, שהרי עתה כבר הינו ת"ח ויכול להיענש בעונש זה שלא יקומו מפניו, וזהו דאשמעינן בכך דאינו מאריך ימים.

קדוש יהיה לך (כא,ח) (הרב זליג ברנשטיין)

ופירש"י נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר, ולברך ראשון בסעודה.

ויל"ע בהא דמבואר הכא שצריך לכבד את הכהן לברך ראשון בסעודה, והכי נפסק בשו"ע (סי' רא ס"ב) שהכהן מברך ברכהמ"ז, ואילו גבי היותו 'חזן' לא מצינו שנותנים לכהן תחלה, אף שגם הוא עניין של כבוד ושררה (עיין סי' נג ס"ו וסעיף כ"ה). גם לא מצינו בבני אדם העומדים בתור באיזה מקום שצריך ליתן לכהן ראשון, ויש מקום לומר דכל דין הכיבוד לכהן הוא רק בדבר שיש גם לאחרים אז יש דין להקדימו, אבל בדבר שאין ממנו לאחרים לא נאמר בו דין ליתנו לכהן, ולכך ויתור על תור הוא הפסד זמן ואינם צריכים להפסיד הזמן בשביל שיהא הוא ראשון.

אבל הא ליתא, שהרי גם ברכהמ"ז נותנים לו לברך תחילה, אף שע"ז הם מפסידים לברך. (וברש"י משמע שהקדמת הכהן הוא בברכת 'המוציא', שהוא מדרך ראשון בסעודה). והנה בגמ' גיטין (נט, ב) איתא וקדשתו לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה

ראשון. וצ"ע דהרי נטילת מנה יפה אינו שייך לדבר שבקדושה, ומראשית הברייתא משמע שרק בדברי קדושה צריך להקדימו ולא בכל דבר, אבל מסיפא מוכח לא כן. ובאמת מהפסוק שכתוב 'וקדשתו', ומשמע ג"כ דרק לדברי קדושה צריך להקדימו, ולא בשאר דברים.

ומספרים על הגר"ח ז"ל מבריסק שבאחד הפעמים בא אליו החפץ חיים, והם הלכו יחדיו למקום אחד עם ר' שמחה זליג זצ"ל הדיין דבריסק, והיה נידון מי יכנס תחלה, ואמר הגר"ח שיכנס תחילה החפץ חיים שהינו כהן, ואחריו יכנס הוא בעצמו שהוא לוי, ואח"כ ר' שמחה זליג שהוא ישראל. ומזה משמע שדין הקדמת הכהן הוא גם בכניסה למקום מבוקשם, ואפשר דשם היה מוכרח לעשות פשרה, ותלה בזה. ויש לדון בספק כהן אי בעי ג"כ צריך לכבדו, שהרי הוא ספק מ"ע דאורייתא, ואף דא"א ליתן לו מתנ"כ, שהרי הוא ספק כהן מ"מ דין הכיבוד הוא אף בספק, וכן מי שהוא ספק ת"ח צריך לכבדו, וכל זה כשבאמת יש ספק, אבל בסתמא אזלי בתר רוב שאינו ת"ח.

ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (כב,כח) (הרב זליג ברנשטיין)

מה טעם נסמכה פרשת "אותו ואת בנו" לפרשת יום טוב ודיניו הכתובים מיד אחרי פרשה זו שלפנינו. והנה שנינו במשנה (חולין פג, א) דבארבעה פרקים בשנה המוכר בהמתו לחברו צריך להודיעו אִמָּה מכרתי לשחוט בַּתָּה מכרתי לשחוט, ואלו הן ערב יו"ט האחרון של חג וערב יו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה. ופירש רש"י שדרך ישראל לעשות סעודות בימים ההם, וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד. לפיכך המוכר בהמה לחברו ומכר תחלה אִמָּה או בַּתָּה בו ביום, צריך שיאמר ללוקח דע לך שהיום מכרתי אִמָּה. הרי מבואר דבזמני המועדים צריך זהירות יתירה עד שחייבו חכמים את המוכר להודיע ללוקח באם מכר אִמָּה או בַּתָּה. לכך י"ל, דהסמיכה התורה דין "אותו ואת בנו" להלכות יום טוב, שלא לבא ח"ו לידי איסור דאז שכיח יותר שיבוא לידי איסור אותו ואת בנו כמבואר.

וספרתם לכם ממחרת השבת (כג,טו) (הרב זליג ברנשטיין)

והחינוך (מצוה ש"ו) ביאר דמטרת הספירה היא לצפות ולחכות למתן תורה, כעבד ישאף צל.

ויש להבין, שהרי בתורה לא הוזכר כלל עניין הספירה למתן תורה, אלא להקרבת קרבן העומר.

ונראה לבאר עניין קרבן העומר שבא מן השעורים שהם מאכל בהמה, ועניין זה בא ללמדנו שגאולת מצרים איננה המטרה הסופית, שהרי היא רק גאולת הגוף, והיינו גאולת החלק הבהמי של האדם, ובלי התורה עדיין נחשב האדם כבהמה ומאכלו הוא מאכל בהמה, ורק בזמן מתן תורה נשלמה הגאולה בכך שנעשה אדם, וזהו עניין קרבן ב' הלחם שהוא בא מחיטה שהוא מאכל אדם, והיינו שבא ללמדנו שעתה בזמן מתן תורה נעשו עם ישראל לאדם ע"י התורה.

ומעתה מבואר מה שכתב בחינוך שזהו עניין הספירה, לספור את הימים מהזמן בו עדיין אנו כבהמה, עד זמן מתן תורה שבה נעשים אנו לאדם.

חידון לפרשת "קדושים"

1. שמה של פרשתנו הוא קדושים. מהו המקום הראשון בתורה שבו מוזכרת קדושה, ומהו המקום השני בו היא מוזכרת?
2. אילו מצוות בפרשה זו מתייחסות לבוקר?
3. מהם שני המקומות שבהם מוזכר דם בפרשה זו (מלבד הפעמים הרבות שבהן התורה אומרת "דמיו בו" כדי לתאר עונש)?
4. אילו שלוש מצוות מאותו סוג מופיעות באותו פסוק בפרשה זו?
5. באיזה הקשר מוזכרת אש בפרשתנו?
6. מהן שלוש המצוות בפרשה זו שקשורות לפאות (פינות או גבולות)?
7. איזו מצווה בפרשתנו קשורה למספרים 3, 4 ו-5?
8. איזו מצווה בפרשתנו קשורה לאדם עיוור? איזו מצווה בפרשה הבאה (אמור) קשורה לעיוור?
9. איזו מילה בת 3 אותיות מופיעה בפרשתנו ארבע פעמים בפסוק אחד?
10. מהו החטא החמור שמתואר בפרשתנו במילה שבדרך כלל משמשת לתיאור מעשה חיובי?

תשובות

1. שמה של פרשתנו הוא קדושים. מהו המקום הראשון בתורה שבו מוזכרת קדושה, ומהו המקום השני בו היא מוזכרת?

קדושה מוזכרת לראשונה בפרשת בראשית כשה' מקדש את השבת (בראשית ב ג). הפעם הבאה בה מוזכרת קדושה היא בסנה הבוער, כשא-לוקים מבקש ממשה להסיר את נעליו כי המקום עליו הוא עומד "אדמת קדש הוא" (שמות ג ה).

2. אילו מצוות בפרשה זו מתייחסות לבוקר?

במצווה לשלם לעובד שכיר-יום את שכרו בזמן, כתוב שאסור לעכב את התשלום מעבר לבוקר שלמחרת יום עבודתו (ויקרא יט ג).

3. מהם שני המקומות שבהם מוזכר דם בפרשה זו (מלבד הפעמים הרבות שבהן התורה אומרת "דמיו בו" כדי לתאר עונש)?

הפסוק אומר: "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט טז), שמשמעותו להציל אדם הנמצא בסכנה. המקום השני בו מוזכר דם הוא במצווה "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט כו). חכמינו מפרשים מצווה זו במספר אופנים, ואחד מהם הוא שלא לאכול מבלי לברך תחילה.

4. אילו שלוש מצוות מאותו סוג מופיעות באותו פסוק בפרשה זו?

שלושה איסורי כלאיים מופיעים בפסוק אחד, והם: איסור הכלאת בהמות שונות, זריעת זרעים שונים יחד בשדה, ותערובת של צמר עם פשתים (שעטנז) (ויקרא יט ט).

5. באיזה הקשר מוזכרת אש בפרשתנו?

מצווה לשרוף באש את כל הנותר מקרבן מהחי (ויקרא יט ו).

6. מהן שלוש המצוות בפרשה זו שקשורות לפאות (פינות או גבולות)?

שלוש המצוות הקשורות לפאות הן: א. שלא לקצור את פאות השדה אלא להשאיר אותן לעניים (ויקרא יט ט). ב. שלא 'לקוף' (להקיף בגילוח) את פאות הראש ג. לא להשחית את פאות הזקן (ויקרא יט כז).

7. איזו מצווה בפרשתנו קשורה למספרים 3, 4 ו-5?

מצוות ערלה מתייחסת למספרים 3, 4 ו-5. כל פרי שגדל בשלוש השנים הראשונות מנטיעת העץ אסור באכילה. פירות השנה הרביעית צריכים להיאכל בירושלים. בשנה החמישית, הפירות מותרים באכילה רגילה (ויקרא יט כג-כה).

8. איזו מצווה בפרשתנו קשורה לאדם עיוור? איזו מצווה בפרשה הבאה (אמור) קשורה לעיוור?

בפרשה זו אומר הכתוב "לפני עוור לא תתן מכשול" (ויקרא יט יד), ובפרשה הבאה, נאמר שעיוור אינו יכול לשרת במשכן (ויקרא כא יח).

9. איזו מילה בת 3 אותיות מופיעה בפרשתנו ארבע פעמים בפסוק אחד?

המילה צדק מופיעה ארבע פעמים בפסוק לו, בויקרא יט. בפסוק נאמר שעלינו להחזיק "מאזני צדק, אבני [משקל] צדק, איפת [מידה למוצקים] צדק והין [מידה לנוזלים] צדק."

10. מהו החטא החמור שמתואר בפרשתנו במילה שבדרך כלל משמשת לתיאור מעשה חיובי?

גילוי עריות של אח עם אחותו מתואר בתורה כ"חסד" (ויקרא כ יז), מילה שבדרך כלל מתארת גילוי של נדיבות וטוב לב – ראו למשל בראשית כא כג, כד יב, כד יז.

חידון א'ב' לפרשת קדושים

א	אסור לפנות אליהם כי ה' הוא אלוקינו (פרק י"ט פסוק ד').	אָלִילִם
ב	"לא תעשו עוול _____ ו _____" (פרק י"ט פסוק ל"ה).	בְּמִשְׁפָּט, בְּמִדָּה, בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוּרָה
ג	יש לאהוב אותו כיוון שאף אנו היינו כמותו (פרק י"ט פסוק ל"ד).	גֵּר
ד	אין להעדיפו במשפט (פרק י"ט פסוק ט"ו).	דָּל
ה	"ובשנה הרביעית יהיה לכם כל פריו קודש _____ לה" (פרק י"ט פסוק כ"ד).	הַלּוּלִים
ו	" _____ לרעך כמוך אני ה'" (פרק י"ט פסוק י"ח).	וְאֶהְבֶּתָּ
ז	יש לכבד ולהדר אותו (פרק י"ט פסוק ל"ב).	זָקֵן
ח	יש לפחוד מה' ולא לקללו (פרק י"ט פסוק י"ד).	חֲרָשׁ
ט	שני סוגי בהמות שיש להבדיל ביניהן כדי שלא נשקץ את נפשותינו (כ', כ"ה).	טְהֹרָה, לְטִמְאָה
י	מכשפים הטוענים שהם יודעים עתידות (פרק י"ט פסוק ל"א).	הַיִּדְעָנִים
כ	כינוי לשילוב האסור בבהמה, בשדה ובבגד (פרק י"ט פסוק י"ט).	כְּלָאִים
ל	שיבולים הנושרות בשעה הקצירה שיש ליתן אותן לעניים (פרק י"ט פסוק ט').	לֶקֶט
מ	יש לפחוד כשנכנסים אליו כיוון שה' שורה בו (פרק י"ט פסוק ל').	מִקְדָּשֵׁי
נ	כינוי לאדם שיפנה אל האובות וידעוניהם (פרק כ' פסוק ו').	נִפְשׁ
ס	"אם גנבת _____ לכחש _____ לשקר _____ ליšבע לשקר" (רש"י י"ט, י"א)	סוֹפֵךְ
ע	יש להשאיר לו מתבואת השדה והכרם (פרק י"ט פסוק י').	עֲנִי
פ	כינוי לקרבן שנאכל בזמן אסור (פרק י"ט פסוק ז').	פְּגוּל
צ	"מאזני _____ אבני _____ איפת _____ והין _____ יהיה לכם..." (פרק י"ט פסוק ל"ו).	צֶדֶק
ק	כתובת שאסור לתת בבשר (פרק י"ט פסוק כ"ח).	קַעֲקַע
ר	כפי שאתה אוהב את עצמך כך תאהב אותו (פרק י"ט פסוק י"ח).	רֵעֶךָ
ש	קורבן שמותר לאכול באותו היום ולמחרת (פרק י"ט פסוקים ה'-ו').	שְׁלָמִים
ת	"לא _____ ולא _____ ולא _____ איש בעמיתו" (י"ט, י"א)	לא תִּגְנוּבוּ; וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ,

